

Home Office

Deddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023: Canllawiau i sefydliadau ar y drosedd o fethu ag atal twyll.

Tachwedd 2024

© Crown copyright [2024]

This publication is licensed under the terms of the Open Government Licence v3.0 except where otherwise stated. To view this licence, visit nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3 or write to the Information Policy Team, The National Archives, Kew, London TW9 4DU, or email: psi@nationalarchives.gsi.gov.uk.

Where we have identified any third party copyright information you will need to obtain permission from the copyright holders concerned.

This publication is available at: <https://www.gov.uk/government/publications/offence-of-failure-to-prevent-fraud-introduced-by-eccta>

Any enquiries regarding this publication should be sent to us at public.enquiries@homeoffice.gov.uk.

Cynnwys

Pennod 1: Cyflwyniad	2
1.1 Cefndir a nod y ddeddfwriaeth	2
1.2 Pwrpas y canllawiau	3
1.3 Cyfnod gweithredu	3
1.4 Canllawiau penodol i'r sector	4
Pennod 2: Trosolwg o'r Drosedd	5
2.1 Pa sefydliadau sydd o fewn y cwmpas?	5
2.2 Mathau o dwyll a gwmpesir gan y drosedd	7
2.3 Pwy sy'n cyflawni'r twyll sylfaenol ac o dan ba amgylchiadau?	8
2.4 Beth a olygir wrth "bwriadu elwa"	11
2.5 Tiriogaethedd	12
2.6 Amddiffyn gweithdrefnau atal twyll rhesymol	13
2.7 Ymchwiliadau, cosbau a sancsiynau	14
2.8 Enghreifftiau	16
Pennod 3: Gweithdrefnau atal twyll rhesymol	20
3.1 Ymrwymiad lefel uchaf	20
3.2 Asesiad risg	23
3.3 Gweithdrefnau atal twyll cymesur sy'n seiliedig ar risg	27
3.4 Diwydrwdd dyladwy	31
3.5 Cyfathrebu	32
3.6 Monitro ac adolygu	34
Pennod 4: Rhyngweithio a gorgffwrdd rhwng cyfundrefnau deddfwriaethol a rheoleiddiol	38
4.1 Gorgyffwrdd â'r drosedd o fethu ag atal hwyluso osgoi talu treth yn y DU a thramor	38
4.2 Rhyngweithio â gofynion archwilio	39
4.3 Rhyngweithio â Chod Llywodraethu Corfforaethol y DU	40
Pennod 5: Rhestr termau	41
Atodiad 1: Crynodeb o'r drosedd	43

Pennod 1: Cyflwyniad

1.1 Cefndir a nod y ddeddfwriaeth

Cyhoeddodd Comisiwn y Gyfraith bapur¹ ym mis Mehefin 2022 yn archwilio opsiynau i wella'r gyfraith i sicrhau bod corfforaethau yn cael eu dwyn i gyfrif yn effeithiol am gyflawni troseddau difrifol. Roedd y papur hwn yn ystyried creu trosedd newydd o fethu ag atal twyll. Crëwyd y drosedd hon gan Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023².

O dan y drosedd, gall sefydliad fod yn atebol yn droseddol pan fydd gweithiwr, asiant, is-gwmni, neu "berson cysylltiedig" arall, yn cyflawni twyll sy'n bwriadu bod o fudd i'r sefydliad ac nad oedd gan y sefydliad weithdrefnau atal twyll rhesymol ar waith. Mewn rhai amgylchiadau, bydd y drosedd hefyd yn berthnasol pan gyflawnir y drosedd twyll gyda'r bwriad o fod o fudd i gleient y sefydliad. Nid oes angen dangos bod cyfarwyddwyr neu uwch reolwyr wedi archebu neu wybod am y twyll.

Mae'r tramgwydd yn gorwedd ochr yn ochr â'r gyfraith bresennol, er enghraifft, gellir erlyn y person a gyflawnodd y twyll yn unigol am y twyll hwnnw, tra bod modd erlyn y sefydliad am fethu â'i atal.

Bydd y drosedd yn ei gwneud yn haws i ddal sefydliadau i gyfrif am dwyll a gyflawnwyd gan weithwyr, neu bersonau cysylltiedig eraill, a allai fod o fudd i'r sefydliad, neu, mewn rhai amgylchiadau, eu cleientiaid. Bydd y drosedd hefyd yn annog mwy o sefydliadau i weithredu neu wella gweithdrefnau atal, gan ysgogi newid mawr mewn diwylliant corfforaethol i helpu i atal twyll.

Mae'r drosedd yn berthnasol i sefydliadau mawr³ yn unig ac mae'n berthnasol ar draws y DU.⁴

Er bod y drosedd o fethu ag atal twyll yn berthnasol i sefydliadau mawr yn unig, mae'r egwyddorion a amlinellir yn y canllawiau hyn yn cynrychioli arfer da a gallant fod o gymorth i sefydliadau llai.

¹ "Atebolrwydd Troseddol Corfforaethol: papur opsiynau", Comisiwn y Gyfraith, 10/06/2022, [Atebolrwydd Troseddol Corfforaethol - Comisiwn y Gyfraith](#)

² [Deddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023 \(legislation.gov.uk\)](#). Cyflwynodd Deddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023 ddiwygiadau hefyd i'r athrawiaeth adnabod ar gyfer troseddau economaidd (adrannau 196-198). Nid yw'r gwelliannau hyn yn cael eu hystyried ymhellach yn y canllawiau hyn, ond rydym yn argymhell bod sefydliadau'n ymgyswgu â nhw.

³ Nodwch sylwadau pellach ar is-gwmnïau yn 2.1 a 2.3.

⁴ Nodwch hefyd 2.5 ar diriogaethollrwydd.

1.2 Pwrpas y canllawiau

Ysgrifennwyd y canllawiau hyn o dan adran 204 o Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023. Mae'r canllawiau hyn yn nodi gweithdrefnau y gall cyrff perthnasol eu rhoi ar waith i atal pobl sy'n gysylltiedig â nhw rhag cyflawni troseddau twyll. Yn unol â gofynion adran 204, mae'r Swyddfa Gartref wedi ymgynghori â Llywodraeth yr Alban a'r Adran Gyfiawnder yng Ngogledd Iwerddon ar gynnwys y canllawiau hyn.

Er bod deddfwriaeth yn rhwymo, cyngor yw'r canllawiau hyn. At hynny, nid yw'r canllawiau yn cymryd lle darllen y deddfwriaeth na chael cyngor cyfreithiol proffesiynol.

Mae'r ddogfen hon yn rhoi trosolwg o'r drosedd, a ddangosir gan rai enghreifftiau damcaniaethol mewn gwahanol gyd-destunau. Mae'n disgrifio'r egwyddorion cyffredinol ar gyfer sefydliadau wrth ddatblygu neu wella gweithdrefnau i atal twyll. Pan fydd llys yn ystyried achos, bydd cadw at yr egwyddorion hyn yn cael eu hystyried. Mae pob adran yn cynnwys enghreifftiau o arfer da, ond, o ystyried yr ystod fawr o sefydliadau sy'n destun y drosedd, ni all y canllawiau fod yn rhagnodol ynghylch pob senario posibl.

Gan fod rhai sefydliadau sydd o fewn cwmpas y drosedd hefyd yn ddarostyngedig i deddfwriaeth arall (er enghraifft, rheoliadau ariannol, amgylcheddol neu iechyd a diogelwch), mae'r canllawiau'n trafod sut y dylent fynd i'r afael ag unrhyw orgyffwrdd posibl rhwng y drosedd a'r gofynion rheoleiddio presennol.

Ni fydd gwyradau oddi wrth weithdrefnau a awgrymir o fewn y canllawiau yn golygu yn awtomatig nad oes gan sefydliad weithdrefnau atal twyll rhesymol, gan y gall llys ystyried gweithdrefnau atal gwahanol hefyd. Yn yr un modd, ni fwriedir i'r canllawiau hyn ddarparu harbwr diogel: ni fydd cydymffurfiaeth gaeth hyd yn oed â'r canllawiau o reidrwydd yn gyfystyr â chael gweithdrefnau rhesymol lle mae'r corff perthnasol yn wynebu risgiau penodol sy'n deillio o ffeithiau unigryw ei fusnes ei hun nad aethpwyd i'r afael â nhw.

Bydd y cyfrifoldeb yn aros ar y sefydliad perthnasol, lle mae'n ceisio dibynnu ar yr amddiffyniad, i brofi bod ganddo weithdrefnau atal rhesymol ar waith (neu ei bod yn afresymol disgwyl iddo gael gweithdrefnau o'r fath). Yn unol â chyfraith achosion sefydledig, safon y prawf yw ar fantol tebygolrwydd. Yn y pen draw, dim ond y llysoedd all benderfynu a oes gan gorff perthnasol weithdrefnau atal rhesymol ar waith i atal twyll yng nghyd-destun achos penodol, gan ystyried ffeithiau ac amgylchiadau'r achos hwnnw.

1.3 Cyfnod gweithredu

Bydd y drosedd yn dod i rym ar 1 Medi 2025 i ganiatáu i sefydliadau ddatblygu a gweithredu eu gweithdrefnau atal twyll.

1.4 Canllawiau penodol i'r sector

Gall sectorau unigol o'r economi ddewis datblygu canllawiau sector-benodol i ddarparu mwy o fanylion am fesurau atal sy'n gymesur â'r risgiau penodol yn y sector hwnnw. Fodd bynnag, nid oes mecanwaith yn y Ddeddf ar gyfer cyhoeddi canllawiau statudol gan gyrrff cynrychioliadol neu aelodau ac felly bydd unrhyw ganllawiau sector-benodol yn cael eu cynghori yn unig. Er mwyn i ganllawiau sectoraidd fod yn effeithiol, bydd angen ei alinio â'r canllawiau hyn a bwriad y ddeddfwriaeth, yn ogystal â chael ei gymeradwyo gan gyrrff priodol y diwydiant. Os oes gwrthdaro rhwng canllawiau penodol i'r sector a'r canllawiau hyn, bydd y canllawiau hyn yn cael blaenoriaeth.

Pennod 2: Trosolwg o'r Drosedd

Mae'r adran hon yn crynhoi'r drosedd a phryd y mae'n berthnasol. **Fodd bynnag, ni all sefydliadau ddibynnu ar hyn ar eu pennau eu hunain a dylent gael cyngor cyfreithiol ar sut mae'r drosedd yn effeithio arnynt.**

Bydd y drosedd yn dwyn sefydliadau i gyfrif am dwyll a gyflawnwyd gan eu gweithwyr, asiantau, is-gwmnïau neu "bersonau cysylltiedig" eraill sy'n darparu gwasanaethau ar gyfer neu ar ran y sefydliad, **lle cyflawnwyd y twyll gyda'r bwriad o fod o fudd i'r sefydliad neu ei gleientiaid.** Nid oes angen dangos bod uwch reolwyr neu gyfarwyddwyr y sefydliad yn archebu neu'n gwybod am y twyll.

Ni fydd y drosedd yn ymestyn i *atebolwydd unigol* am unigolion o fewn y sefydliadau a allai fod wedi methu ag atal yr ymddygiad twyllodrus. Fodd bynnag, nid yw hyn yn atal y cyflogai neu'r asiant a gyflawnodd y twyll sylfaenol, nac unrhyw un a'u hanogodd neu eu cynorthwyo, rhag cael eu herlyn am y twyll sylfaenol yn ogystal â'r cwmni yn cael ei erlyn am fethu â'i atal.

Nodir y drosedd yn adrannau 199-206 ac Atodlen 13 o Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023. Gweler Atodiad 1 am 'Crynodeb o'r drosedd'.

2.1 Pa sefydliadau sydd o fewn y cwmpas?

Mae'r drosedd yn berthnasol i **gyrff mawr, corfforedig a phartneriaethau** ar draws pob sector o'r economi.

2.1.1 Beth a olygir gan "gyrff a phartneriaethau corfforedig"?

Mae adran 199(13) yn datgan bod y drosedd yn gymwys i sefydliadau sydd wedi'u hymgorffori neu a ffurfiwyd mewn unrhyw fodd. Mae hyn yn cynnwys, ond nid yw'n gyfyngedig i ymgorffori trwy⁵:

- Deddf Cwmnïau 2006
- Siarter Frenhinol
- Statud (er enghraifft Ymddiriedolaethau'r GIG)
- Deddf Partneriaethau Atebolwydd Cyfyngedig 2000
- Deddf Cymdeithasau Cydweithredol a Chymdeithasau Budd Cymunedol 2014.

Mae'r drosedd hefyd yn berthnasol i bartneriaethau nad ydynt yn gyrff corfforaethol (gan gynnwys partneriaethau Albanaid a Phartneriaethau Cyfyngedig a ffurfiwyd o dan Ddeddf

---

⁵ Sylwer bod rhai elusennau wedi'u hymgorffori ac felly y byddent o fewn cwmpas os ydynt yn bodloni'r meini prawf i gael eu hystyried yn "sefydliad mawr" fel y disgrifir yn 2.1.2.

Partneriaethau Cyfyngedig 1907). Nid yw sefydliadau anghorfforedig (ac eithrio partneriaethau) o fewn cwmpas. **Mae'r drosedd hefyd yn berthnasol i gyrff corfforedig a phartneriaethau a ffurfiwyd y tu allan i'r DU ond gyda phlethwaith yn y DU** (cyfeiriwch at 2.5 ar diriogaethedd).

2.1.2 Beth a olygir gan "Sefydliadau Mawr"?

Mae'r drosedd o fethu ag atal twyll yn berthnasol i sefydliadau mawr yn unig. Diffinnir "sefydliad mawr" yn adran 201 fel un sy'n bodloni dau neu dri allan o'r meini prawf canlynol:

- Mwy na 250 o weithwyr
- Mwy na £36 miliwn o drosiant
- Mwy na £18 miliwn mewn cyfanswm asedau.

Mae'r amodau hyn yn berthnasol i flwyddyn ariannol y sefydliad sy'n rhagflaenu blwyddyn y drosedd twyll sylfaenol⁶.

Mae'r meini prawf hyn yn berthnasol i'r sefydliad cyfan, gan gynnwys is-gwmnïau, ni waeth ble mae pencadlys y sefydliad neu lle mae ei is-gwmnïau wedi'u lleoli

(cyfeiriwch at 2.5 ar dirogaethedd). Rhoddir y diffiniad o is-gwmnïau yn adran 1159 Deddf Cwmnïau 2006. Mae'r darpariaethau sy'n ymwneud ag is-gwmnïau yn estyniad statudol penodol i'r egwyddor gyffredinol a dim ond grwpiau lle mae perthynas rhiant-is-gwmni yn berthnasol. Er enghraifft, nid yw rhwydweithiau LLP, cwmnïau cadwyni cyflenwi a masnachfreintiau wedi'u cynnwys yn y cyfrifiad hwn.

Er eglurder, cyfrifir trosiant fel a ganlyn:

- Ystyr 'trosiant' yw'r swm sy'n deillio o ddarparu nwyddau a gwasanaethau sy'n dod o fewn gweithgareddau cyffredin y sefydliad masnachol neu'r is-ymgymeriad, ar ôl didyniad— a. gostyngiadau masnach; b. treth ar werth ychwanegol; ac c. unrhyw drethi eraill yn seiliedig ar y symiau a ddeilliodd felly.⁷
- Cyfrifir trosiant cyfanredol fel: a) trosiant y sefydliad hwnnw; a b) trosiant unrhyw un o'i is-ymrwymyiadau (gan gynnwys y rhai sy'n gweithredu'n gyfan gwbl y tu allan i'r DU).

O ystyried yr ystod eang o strwythurau cyfreithiol ar gyfer sefydliadau, ni all y canllawiau hyn roi manylion ar sut yn union y mae'r meini prawf yn berthnasol i bob achos. Dylai sefydliadau gymryd cyngor cyfreithiol proffesiynol i benderfynu a ydynt yn perthyn i'r diffiniad o "sefydliad mawr" a nodir yn adrannau 201-202 o'r Ddeddf.

⁶ Mae adran 199(14) yn darparu ystyr y term "blwyddyn ariannol" i gwmnïau'r DU ac i sefydliadau eraill gan gynnwys cyrff tramor.

⁷ Dyma'r un diffiniad ag a ddefnyddir yng Nghanllawiau'r Swyddfa Gartref "Tryloywder mewn Cadwyni Cyflenwi: Canllaw Ymarferol", 2021. Cyfeiriwch hefyd at adran 201(5) o'r Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol, sydd, ar gyfer cwmnïau'r DU, yn cyfeirio at adran 474 o Ddeddf Cwmnïau 2006 ac sydd, ar gyfer sefydliadau nad ydynt yn gwmnïau yn y DU yr un ystyr (adran 201(5)(b)).

Yng ngweddill y ddogfen hon, byddwn yn defnyddio'r term "sefydliad perthnasol" a "chorff perthnasol" yn gyfnewidiol i olygu corff neu bartneriaeth gorfforedig sy'n bodloni'r meini prawf i gael eu hystyried yn "sefydliad mawr" ac felly o fewn cwmpas y drosedd hon.

Is-gwmïau

Byddai is-gwmni neu fasnachfaint unigol sy'n bodloni'r meini prawf uchod yn cael eu hystyried fel "sefydliad perthnasol" a gallai fod yn atebol am y drosedd yn ei rinwedd ei hun. At hynny, **gellir erlyn is-gwmni sefydliad mawr, nad yw ei hun yn sefydliad mawr, yn hytrach na'r rhiant-sefydliad os yw cyflogai i'r is-gwmni yn cyflawni twyll sy'n bwriadu bod o fudd i'r is-gwmni⁸, fel y nodir yn adran 199(2).**

2.2 Mathau o dwyll a gwmpesir gan y drosedd

Mae'r drosedd o fethu ag atal twyll yn berthnasol i nifer o droseddau twyll penodol, y mae'r canllawiau hyn yn cyfeirio atynt fel troseddau 'twyll sylfaenol'. Rhestrir y rhain yn Atodlen 13 o Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023. Byddai cynorthwyo, annog, cwnsela, neu gaffael comisiwn unrhyw un o'r troseddau rhestredig hefyd yn gymwys fel trosedd twyll sylfaenol (adran 199(6)(b)).

Gellir diwygio'r rhestr troseddau drwy is-ddeddfwriaeth, os oes angen (adran 200).

Gellir erlyn sefydliadau perthnasol os yw ymddygiad y person cysylltiedig yn drosedd twyll sylfaenol, hyd yn oed os yw'r person cysylltiedig yn cael ei erlyn am drosedd arall neu os nad yw'n cael ei erlyn o gwbl. Os yw'r person cysylltiedig wedi'i gael yn euog o'r drosedd twyll sylfaenol, gellir defnyddio hyn fel tystiolaeth mewn achos yn erbyn y sefydliad am fethu ag atal twyll. Fodd bynnag, os nad yw'r person cysylltiedig yn cael ei erlyn, yna rhaid i'r erlyniad brofi, i safon droseddol, bod y person cysylltiedig wedi cyflawni'r drosedd twyll sylfaenol cyn y gellir dyfarnu'r sefydliad yn euog o fethu ag atal twyll.

2.2.1 Rhestr droseddau ar gyfer Cymru a Lloegr

- Troseddau twyll o dan adran 1 o Ddeddf Twyll 2006⁹ gan gynnwys:
  - Twyll drwy gynrychiolaeth ffug (adran 2 Deddf Twyll 2006)
  - Twyll drwy fethu â datgelu gwybodaeth (adran 3 Deddf Twyll 2006)
  - Twyll drwy gam-drin sefyllfa (adran 4 Deddf Twyll 2006)
- Cymryd rhan mewn busnes twyllodrus (adran 9, Deddf Twyll 2006)
- Cael gwasanaethau yn anonest (adran 11 Deddf Twyll 2006)

---

⁸ Adran 199(2) o Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023

⁹ Mae Atodlen 13 yn cyfeirio at droseddau adran 1 yn Neddf Twyll 2006. Mae Adran 1 o'r Ddeddf Twyll yn creu'r drosedd o dwyll ac yn cynnwys y tair ffordd o'i chyflawni a nodir yn adrannau 2-4.

- Twyllo'r refeniw cyhoeddus (cyfraith gyffredin)¹⁰
- Cyfrifyddu ffug (adran 17 Deddf Lladrad 1968)
- Datganiadau ffug gan gyfarwyddwyr cwmni (adran 19 Deddf Lladrad 1968)
- Masnachu twyllodrus (adran 993 Deddf Cwmnïau 2006).

2.2.2 Rhestr troseddau ar gyfer Gogledd Iwerddon

- Troseddau twyll o dan adran 1 o Ddeddf Twyll 2006¹¹ gan gynnwys:
  - Twyll drwy gynrychiolaeth ffug (adran 2 Deddf Twyll 2006)
  - Twyll drwy fethu â datgelu gwybodaeth (adran 3 Deddf Twyll 2006))
  - Twyll drwy gam-drin sefyllfa (adran 4 Deddf Twyll 2006)
- Cymryd rhan mewn busnes twyllodrus (adran 9, Deddf Twyll 2006)
- Cael gwasanaethau yn anonest (adran 11 Deddf Twyll 2006)
- Twyllo'r refeniw cyhoeddus (cyfraith gyffredin)
- Cyfrifyddu ffug (adran 17 Deddf Lladrad Gogledd Iwerddon 1969)
- Datganiadau ffug gan gyfarwyddwyr cwmni (Adran 18, Deddf Lladrad Gogledd Iwerddon 1969)
- Masnachu twyllodrus (adran 993 Deddf Cwmnïau 2006).

2.2.3 Rhestr troseddau ar gyfer yr Alban

- Masnachu twyllodrus (adran 993 Deddf Cwmnïau 2006).
- Twyll (cyfraith gyffredin)
- Rhoi mewn cylchrediad (cyfraith gyffredin)
- Darnguddiad (cyfraith gyffredin).

2.3 Pwy sy'n cyflawni'r twyll sylfaenol ac o dan ba amgylchiadau?

Fel y nodir yn adran 199(1), cyflawnir y drosedd twyll sylfaenol gan "berson sy'n gysylltiedig â'r corff perthnasol", a ddisgrifir ymhellach yn adrannau 199(7)-(9).

Mae gweithiwr, asiant neu is-gwmni i'r corff perthnasol yn awtomatig yn "berson cysylltiedig" at ddibenion y drosedd hon. Mae person sy'n darparu gwasanaethau ar gyfer neu ar ran y corff perthnasol hefyd yn berson cysylltiedig tra eu bod yn darparu'r gwasanaethau hynny.

Gall y troseddau corfforaethol ddigwydd dim ond os yw'r person yn cyflawni twyll sylfaenol wrth weithredu yn rhinwedd person sy'n gysylltiedig â'r corff perthnasol (er enghraifft, gweithiwr sy'n gweithredu yn rhinwedd swydd gweithiwr, neu asiant sy'n gweithredu yn

---

¹⁰ Gellir dod o hyd i drafodaeth ar i ba raddau y gallai hyn orgyffwrdd â'r drosedd o fethu ag atal hwyluso osgoi talu treth yn droseddol yn 4.1.

¹¹ Mae Atodlen 13 yn cyfeirio at droseddau adran 1 yn Neddf Twyll 2006. Mae Adran 1 o'r Ddeddf Twyll yn creu'r drosedd o dwyll ac yn cynnwys y tair ffordd o'i chyflawni a nodir yn adrannau 2-4.

rhinwedd swydd asiant). Nid yw twyll sy'n digwydd y tu allan i'r capasiti hwn, er enghraifft ym mywyd preifat yr unigolyn, yn arwain at atebolrwydd corfforaethol.

Mae'r term 'asiant' yn cael ei lywodraethu gan gyfraith ddomestig ac fel arfer mae'n cynnwys unrhyw un sydd â'r awdurdod i ymrwymo i gcontractau ar ran y corff perthnasol dan sylw. Bydd yr asiant ond yn berson cysylltiedig ar gyfer corff perthnasol lle mae'r asiant yn gweithredu yn rhinwedd ei swyddogaeth fel asiant i'r corff hwnnw. Er enghraifft, bydd asiant sy'n gweithredu ar ran endidau lluosog ond yn berson cysylltiedig i Gwmni A wrth weithredu fel asiant Cwmni A, ac nid ar gyfer unrhyw weithgareddau y maent yn eu cynnal ar ran cwmnïau eraill.

Mae partneriaid partneriaeth sy'n gorff perthnasol yn bobl gysylltiedig. Fodd bynnag, pan fydd partneriaid yn cyflawni trosedd twyll sylfaenol y gellir ei chyflawni gan bartneriaeth, gall y bartneriaeth hefyd fod yn agored i gael ei herlyn am y drosedd sylweddol yn ei rhinwedd ei hun.

Nid yw'r term "darparu gwasanaethau" yn cynnwys darparu nwyddau. Mae hefyd yn bwysig nodi nad yw "darparu gwasanaethau ar gyfer neu ar ran y corff perthnasol" yn cynnwys darparu gwasanaethau i'r corff perthnasol. Felly, nid yw personau sy'n darparu gwasanaethau i sefydliad (er enghraifft, cyfreithwyr allanol, priswyr, cyfrifwyr neu beirianwyr) yn gweithredu "o blaid neu ar ran" y sefydliad. Mae hyn yn golygu na fyddent yn bersonau cysylltiedig at ddibenion y drosedd.

Mae adran 199(9) yn datgan bod "p'un a yw person penodol yn cyflawni gwasanaethau ar gyfer neu ar ran corff perthnasol i'w benderfynu drwy gyfeirio at yr holl amgylchiadau perthnasol ac nid drwy gyfeirio at natur y berthynas rhwng y person hwnnw a'r corff yn unig." **Mae hyn yn golygu y gall person cysylltiedig fod o dan contract i'r corff perthnasol neu beidio.**

Dylai sefydliadau bach fod yn ymwybodol y gallent fod yn "bersonau cysylltiedig" wrth iddynt ddarparu gwasanaethau ar gyfer neu ar ran sefydliadau mawr. O dan yr amgylchiadau hyn, gall sefydliadau bach fod yn destun gofynion cytundebol neu ofynion eraill a osodir gan y sefydliadau mawr mewn perthynas â'r drosedd o fethu ag atal twyll.

2.3.1 Is-gmnïau

Person cysylltiedig at ddibenion y drosedd hon yw is-ymgymeriad sefydliad mawr (adran 199(7)(a)). Mae hyn yn golygu ei bod yn bosibl erlyn **rhiant-gwmni** am fethu ag atal twyll lle cyflawnir y drosedd twyll sylfaenol yn **gorfforaethol**¹² gan is-gwmni a **lle mai'r**

---

¹² Mae hyn yn golygu bod uwch reolwr y cwmni, neu rhyw berson arall sy'n cynrychioli "meddwl ac ewyllys sy'n cyfarwyddo" y cwmni, wedi cyflawni'r drosedd tra'n gweithredu yn y rhinwedd honno. (Mae ymestyn yr athrawiaeth adnabod i gynnwys uwch reolwyr yn adrannau 196-198 o'r Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol.)

buddiolwr yw'r rhiant-sefydliad, neu ei gleientiaid y mae'r is-gwmni yn darparu gwasanaethau iddynt ar gyfer neu ar ran y rhiant-sefydliad.

Yn ogystal, mae dwy ffordd y gallai twyll a gyflawnwyd gan gyflogai is-gwmni fod o fewn cwmpas y drosedd:

- a) Os yw cyflogai un o is-gwmnïau sefydliad mawr (lle nad yw'r is-gwmni hwnnw ei hun yn sefydliad mawr) yn cyflawni twyll y bwriedir iddo fod o fudd i'r **is-gwmni**, gellir erlyn yr **is-gwmni** (adran 199(2)).
- b) Os yw cyflogai is-gwmni rhiant-gwmni sy'n sefydliad mawr yn cyflawni twyll y **bwriedir iddo fod o fudd i'r rhiant-gwmni**, gellir erlyn y **rhiant-gwmni** hwnnw (adran 199(8)).

Nid yw'r rhiant-sefydliad yn gyfrifol am weithgareddau cysylltiedig gan is-gwmnïau (er enghraifft, twyll na fwriedir iddynt fod o fudd i'r rhiant-sefydliad).

2.3.2 Cadwyn gyflenwi

Nid yw cwmnïau o fewn cadwyn gyflenwi sefydliad yn bersonau cysylltiedig oni bai eu bod yn darparu gwasanaethau ar gyfer neu ar ran y corff perthnasol. Pan fônt yn darparu gwasanaethau ar gyfer neu ar ran y corff perthnasol, maent yn bersonau cysylltiedig, hyd yn oed os nad ydynt yn contractio'n uniongyrchol â'r sefydliad perthnasol (adran 199(9)).

Noder hefyd sylwadau ar weithdrefnau atal twyll rhesymol yn 2.6.

2.3.3 Masnachfreintiau

Nid yw deiliaid masnachfrait unigol (masnachfreinwyr) yn bersonau cysylltiedig yn yr un modd ag y mae is-gwmnïau oherwydd eu bod wedi'u cysylltu â'r prif gwmni masnachfrait (y masnachfreiniwr) trwy gontract yn unig ac nid ydynt yn ymgymryd â busnes i'r rhiant-gwmni. Fodd bynnag, os yw deiliad masnachfrait yn darparu gwasanaethau i'r masnachfreiniwr, yna gall deiliad v y masnachfrait fod yn berson cysylltiedig. Mae hyn yn golygu y gellir erlyn y masnachfreiniwr am y drosedd o fethu ag atal twyll os yw'r masnachfrait yn cyflawni twyll yn gorfforaethol wrth ddarparu gwasanaethau i'r cwmni masnachfreinwyr. Fodd bynnag, ni fyddai person cysylltiedig o'r deiliad masnachfrait yn berson cysylltiedig i'r masnachfreiniwr.

Rhyddfrentiau yn y byd academiaidd

Defnyddir y term "masnachfaint" mewn dau gyd-destun arbennig yn y byd academiaidd:

Masnachfrentiau "dilysu" (lle mae prifysgol sydd â phwerau dyfarnu graddau coleg nad oes ganddo bwerau o'r fath, ac mae'r myfyrwyr yn derbyn graddau gan y brifysgol).

Masnachfrentiau "darparwr cyflawni," lle mae prifysgol neu gorff dyfarnu graddau arall yn isgontractio darpariaeth ei rhaglenni i ddarparwr cyflenwi, tra'n cadw rheolaeth ar y cynnwys a'r sicrwydd ansawdd.

Mae'r trefniadau hyn yn wahanol i'r trefniadau masnachfaint mewn cwmnïau (a ddisgrifir uchod). Gall rhyddfrentiau academiaidd fod yn bersonau cysylltiedig at ddibenion y drosedd yn dibynnu ar fanylion y contract. Dylai prifysgolion neu gyrff dyfarnu graddau eraill gael cyngor cyfreithiol.

2.4 Beth a olygir wrth "bwriadu elwa"

Mae'r mater o bwy y bwriedir iddo elwa o'r twyll sylfaenol yn allweddol i benderfynu a ellir dal sefydliad perthnasol yn atebol am y drosedd o fethu ag atal twyll.

Nid oes angen i sefydliad dderbyn unrhyw fudd-dal er mwyn i'r drosedd fod yn gymwys - gan y gall y drosedd dwyll gael ei chwblhau cyn derbyn unrhyw elw. Mae'n ddigon mai'r bwriad oedd mai'r sefydliad oedd y buddiolwr. Mae'r un peth yn berthnasol os mai'r bwriad oedd bod o fudd i'r cleientiaid y mae'r person cysylltiedig yn darparu gwasanaethau iddynt ar gyfer neu ar ran y sefydliad perthnasol.

Mae'r bwriad i fod o fudd i'r corff perthnasol i'w farnu yn ôl safle'r person cysylltiedig ar yr adeg y mae'n cyflawni'r drosedd dwyll. Ni fyddai'n berthnasol, er enghraifft, y byddai'n ofynnol i'r corff perthnasol yn ôl rheoliad ad-dalu enillion y twyll pe bai'n cael ei ddarganfod, ac felly efallai na fyddai mewn gwirionedd yn elwa o'r twyll yn y tymor hir.

Nid oes rhaid i'r bwriad i fod o fudd i'r sefydliad fod yr unig gymhellant na'r prif gymhellant dros y twyll. Gall y drosedd fod yn berthnasol lle mai prif ysgogiad twyllwr oedd elwa ei hun, ond lle bydd eu gweithredoedd hefyd o fudd i'r sefydliad¹³. Mae'r un peth yn berthnasol os mai'r bwriad oedd bod o fudd i'r cleient y mae'r person cysylltiedig yn darparu gwasanaethau iddo ar gyfer neu ar ran y sefydliad perthnasol.

---

¹³ Os bydd manteision y twyll yn cronni i'r twyllwr unigol a'r sefydliad, nid oes trothwy yn y ddeddfwriaeth yr ystyrir nad yw'r sefydliad wedi elwa o'r twyll isod. Fodd bynnag, bydd erlynwyr yn defnyddio achos budd y cyhoedd cyn bwrw ymlaen ag erlyniad.

Er enghraifft, gall gwerthwr sydd ar gomisiwn gymryd rhan mewn cam-werthu i gynyddu ei gomisiwn ei hun, ond wrth wneud hynny, maent hefyd yn cynyddu gwerthiant y cwmni. Er nad hwn yw prif gymhelliant y twyllwr, gellir casglu'r bwriad i fod o fudd i'r cwmni yn yr achos hwn oherwydd bod y budd i'r gwerthwr yn dibynnu ar y budd i'r cwmni. O ganlyniad, gall y cwmni gael ei erlyn am fethu ag atal y twyll.

Gall y budd-dal fod yn ariannol neu'n anariannol. Er enghraifft, byddai twyll a fwriedir i roi mantais busnes annheg o fewn cwmpas, gan y byddai hyn yn gyfystyr â budd anuniongyrchol. Yn yr un modd, byddai twyll oedd yn golygu bod o anfantais i gystadleuydd o fewn cwmpas.

Nid yw'r sefydliad perthnasol yn atebol os yw'n ddioddefwr neu'n ddioddefwr o dwyll a fwriadwyd i fod o fudd i gleientiaid y sefydliad¹⁴ (adran 199(3)). Nid yw'r term "dioddefwr" wedi'i ddiffinio yn y Ddeddf ond, yn yr achos hwn, byddai'n berthnasol pe bai'r sefydliad yn gyfrifol am y golled a achosir, neu y bwriadwyd ei hachosi, gan y sefydliad, neu os cyflawnwyd y twyll gyda'r bwriad o niweidio'r sefydliad. Fodd bynnag, ni fyddai sefydliad yn "dioddefwr" dim ond oherwydd iddo ddioddef niwed anuniongyrchol o ganlyniad i'r twyll gan berson cysylltiedig (er enghraifft, oherwydd bod datgelu'r twyll wedi niweidio enw da'r sefydliad). Er mwyn osgoi amheuaeth, ni all sefydliad honni bod canlyniadau cael eu cyhuddo o'r drosedd o fethu ag atal twyll yn gyfystyr â bod yn ddioddefwr y twyll..

2.5 Tiriogaethedd

Bydd y drosedd ond yn berthnasol pan fydd y person cysylltiedig yn cyflawni trosedd twyll sylfaenol o dan gyfraith rhan o'r DU. Mae hyn yn gofyn am gysylltiad yn y Deyrnas Unedig. Yn ôl cysylltiad y DU, rydym yn golygu bod un o'r gweithredoedd a oedd yn rhan o'r twyll sylfaenol wedi digwydd yn y DU, neu fod yr ennill neu'r golled wedi digwydd yn y DU,^{15 16}

-

Os yw gweithiwr yn y DU yn cyflawni twyll, gallai'r sefydliad sy'n cyflogi gael ei erlyn, ble bynnag y mae'n seiliedig.

---

¹⁴ Yn fanwl gywir, y personau y mae'r person cysylltiedig yn darparu gwasanaethau iddynt ar eu cyfer neu ar ran y sefydliad.

¹⁵ Cyfeiriwch at Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1993, adrannau 1-2 i'w cymhwyso i Gymru a Lloegr, Gorchymyn Cyfiawnder Troseddol (Gogledd Iwerddon) 1996 i'w cymhwyso i Ogledd Iwerddon. Nid oes unrhyw ddeddfwriaeth gyfatebol ar gyfer yr Alban sy'n ymwneud â mater awdurdodaeth o ran troseddau cyfraith gwlad yr Alban o dwyll, cylchredeg arian ffug a rhwystro. Wrth ddelio â'r troseddau hyn, byddai llys yn yr Alban yn ystyried awdurdodaeth fesul achos. Rhenton a Brown, Gweithdrefn Droseddol, Cyf 1, Rhan 1, paragraffau 1-18 i 1-20.

¹⁶ Sylwer, os na ddigwyddodd unrhyw ran o'r twyll sylfaenol yn y DU, yna dim ond os bydd gwir ennill neu golled yn digwydd yn y DU, nid dim ond enillion neu golled a fwriadwyd.

Os yw gweithiwr neu berson cysylltiedig o sefydliad tramor yn cyflawni twyll yn y DU, neu'n targedu dioddefwyr yn y DU, gellid erlyn y sefydliad.

Ni fydd y drosedd yn berthnasol i sefydliadau'r DU y mae eu gweithwyr neu is-gwmnïau tramor yn cyflawni twyll dramor heb unrhyw gysylltiad yn y DU. Byddai hyn yn fater i orfodi'r gyfraith yn y wlad dan sylw.

2.6 Amddiffyn gweithdrefnau atal twyll rhesymol

Fel y nodir yn adrannau 199(4) a (5), bydd gan sefydliadau perthnasol amddiffyniad os oes ganddynt weithdrefnau rhesymol ar waith i atal twyll, neu os gallant ddangos i foddhad y llys nad oedd yn rhesymol o dan yr holl amgylchiadau i ddisgwyl i'r sefydliad gael unrhyw weithdrefnau atal ar waith.

Mae'r cwestiwn a oedd gan sefydliad perthnasol weithdrefnau rhesymol ar waith i atal twyll yng nghyd-destun erlyniad penodol yn fater y gall y llysoedd ei ddatrys yn unig, gan ystyried ffeithiau ac amgylchiadau penodol yr achos. Os daw achos i'r llys, bydd y cyfrifoldeb ar y sefydliad i brofi bod ganddo weithdrefnau rhesymol ar waith i atal twyll ar yr adeg y cyflawnwyd y twyll. Yn unol â chyfraith achosion sefydledig¹⁷, safon y prawf yn yr achos hwn yw ar fantol tebygolrwydd. Ni fydd gwyrto oddi wrth y gweithdrefnau a awgrymir yn y canllawiau yn golygu yn awtomatig nad oedd gan y sefydliad weithdrefnau atal twyll rhesymol ar waith.

Mae Pennod 3 yn nodi ystyriaethau allweddol ar gyfer sefydliadau perthnasol wrth ddatblygu eu gweithdrefnau atal twyll. Dylai'r sefydliad roi mesurau atal twyll ar waith wedi'u cynllunio gyda strwythur y sefydliad a thiriogaethedd y drosedd mewn golwg.

Yn dibynnu ar strwythur y sefydliad, mae camau y gellir eu cymryd gan ymgymeriadau rhiant i atal twyll gan is-gwmnïau. Er enghraifft, gweithredu polisïau neu hyfforddiant ar lefel grŵp a sicrhau bod person enwebedig yn gyfrifol am atal twyll ym mhob is-gwmni. Ar gyfer grwpiau sydd wedi'u lleoli y tu allan i'r DU, gallai p'un a yw'n briodol mabwysiadu polisïau grŵp gyfan ddibynnu ar i ba raddau y mae gweithgareddau sefydliadau yn y grŵp yn digwydd yn y DU neu'n arwain at risg o dwyll yn ymwneud â dioddefwyr yn y DU.

Wrth asesu a oedd gan y sefydliad weithdrefnau atal twyll rhesymol ar waith, gall llys ystyried y gallai'r gweithdrefnau y gellir disgwyl i sefydliad eu rhoi ar waith fod yn wahanol i weithwyr ac asiantau dramor. Er enghraifft, gall cyfreithiau lleol atal sefydliad rhag gweithredu'r un gweithdrefnau dramor ag sydd ganddo yn y DU.

---

¹⁷ Gweler, er enghraifft, R v Boyesen [1982], R v Lambert [2001] UKHL 37, R v Sheldrake [2003] EWHC Crim 273 (Admin)

Dylai rhesymoldeb gweithdrefnau ystyried lefel y rheolaeth, yr agosrwydd a'r oruchwyliaeth y gall y sefydliad ei harfer dros berson penodol sy'n gweithredu ar ei ran. Pan fydd cadwyn gyflenwi yn cynnwys sawl endid neu brosiect i'w gyflawni gan brif gontractwr gyda chyfres o isgontractwyr, mae'n debygol mai dim ond dros ei berthynas â'i gymar cytundebol y mae sefydliad yn arfer rheolaeth.

Pan fo'r prif gontractwr yn is-gontractio i bersonau neu sefydliadau a allai fod yn bersonau cysylltiedig â'r corff perthnasol, gall y corff perthnasol benderfynu cyflogi'r mathau o weithdrefnau atal twyll y cyfeirir atynt mewn manau eraill yn y canllawiau hyn (er enghraifft diwydrwydd dyladwy ar sail risg (3.4) a'r defnydd o delerau ac amodau atal twyll perthnasol (3.3)) yn y berthynas â'i gymar cytundebol, a gofyn i gymar fabwysiadu dull tebyg gyda'r parti nesaf yn y gadwyn.

Mewn rhai amgylchiadau cyfyngedig, gellir ei ystyried yn rhesymol i beidio â chyflwyno mesurau mewn ymateb i risg benodol. Fodd bynnag, anaml y bydd yn cael ei ystyried yn rhesymol i beidio â bod wedi cynnal asesiad risg hyd yn oed. Dylid dogfennu unrhyw benderfyniad i beidio â gweithredu gweithdrefnau i atal risg benodol, ynghyd ag enw a sefyllfa'r person a awdurdododd y penderfyniad hwnnw.

Dylid adolygu'r asesiad risg. Mae amllder yr adolygiad yn fater i'r sefydliad perthnasol. Fodd bynnag, os nad yw'r asesiad risg wedi'i adolygu'n ddigon diweddar, gall llys benderfynu nad oedd yn addas i'r diben ac felly nad oedd "gweithdrefnau rhesymol" ar waith adeg y twyll.

2.7 Ymchwiliadau, cosbau a sancsiynau

2.7.1 Sut bydd y gyfraith yn cael ei gorfodi?

Bydd trosedd twyll sylfaenol bob amser sydd eisoes wedi'i nodi.

Gellir erlyn y drosedd o fethu ag atal y twyll hwn gan Wasanaeth Erlyn y Goron (ar gyfer Cymru a Lloegr), Swyddfa'r Goron a Gwasanaeth Procuradur Cyllid (ar gyfer yr Alban), Gwasanaeth Erlyn Cyhoeddus Gogledd Iwerddon, a'r Swyddfa Twyll Difrifol (ar gyfer Cymru, Lloegr a Gogledd Iwerddon)¹⁸, ¹⁹. Bydd y gwasanaeth erlyn perthnasol yn cymhwyso'r cod priodol²⁰ i benderfynu pa drosedd sy'n adlewyrchu'r troseddoldeb mewn unrhyw achos penodol. Boed yn erbyn unigolyn neu gorfforaeth, bydd digonedd tystiolaethol a phroffion budd y cyhoedd yn cael eu cymhwyso.

---

¹⁸ Mae gan y Swyddfa Twyll Difrifol bwerau ymchwilio sy'n ymestyn i'r Alban, ond mae pwerau erlyn yn yr Alban yn nwylo Swyddfa'r Goron a Gwasanaeth Procuradur Cyllid.

¹⁹ Ar hyn o bryd mae'r llywodraeth yn cynnal adolygiad i erlyniadau preifat. Y sefyllfa bresennol yw y gall unigolion, grwpiau sifil neu gyrff eraill erlyn yn breifat yng Nghymru a Lloegr.

²⁰ Y Cod ar gyfer Erlynwyr y Goron yng Nghymru a Lloegr, Cod yr Erlyniad yn yr Alban a'r Cod ar gyfer Erlynwyr yng Ngogledd Iwerddon.

Mae cymhwyso gweithdrefnau atal twyll gan sefydliadau o ddiddordeb sylweddol i'r rhai sy'n ymchwilio i dwyll ac mae'n berthnasol os yw sefydliad yn dymuno adrodd am ddigwyddiad o dwyll i awdurdodau'r erlyniad - er enghraifft i'r Swyddfa Twyll Difrifol (SFO) sy'n gweithredu polisi yng Nghymru a Lloegr a Gogledd Iwerddon o gydweithredu â sefydliadau sy'n hunangyfeirio achosion o dwyll²¹, ²²,²³, ²⁴. Bydd parodrwydd y sefydliad i gydweithredu ag ymchwiliad o dan y Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol ac i ddatgelu'n llawn hefyd yn cael ei ystyried mewn unrhyw benderfyniad ynghylch a yw'n briodol cychwyn achos troseddol ac os felly, pa fath o achos (er enghraifft, erlyniad neu drefniant erlyn gohiriedig²⁵).

Lle mae erlyniad, mater i'r llys fydd penderfynu a oedd unrhyw weithdrefnau atal twyll ar waith yn rhesymol o dan yr holl amgylchiadau.

Mewn llawer achos, mae sefydliadau sydd â chwmpas y drosedd yn ddarostyngedig i ystod o ddeddfwriaeth arall. Mewn achosion lle mae trosedd twyll sylfaenol hefyd yn gyfystyr â thorri rheoliadau, rydym yn disgwyl y bydd cyrff a rheoleiddwyr erlynwyr yn parhau i weithio gyda'i gilydd i gyflawni penderfyniadau cydgysylltiedig, gan ystyried ystyriaethau budd y cyhoedd. Mewn rhai achosion, gallai rheoleiddwyr ddewis erlyn y drosedd o fethu ag atal twyll eu hunain, naill ai o dan unrhyw bwerau penodol, neu'n breifat²⁶.

---

²¹ <https://www.sfo.gov.uk/publications/guidance-policy-and-protocols/guidance-for-corporates/corporate-co-operation-guidance/>

²² Yn yr Alban, mae Swyddfa'r Goron a Gwasanaeth Procuradur Cyllid yn gweithredu menter hunan-adrodd gorfforaethol ar gyfer achosion o lwgrwobrwyo o dan Ddeddf Llwgwrwobrwyo 2010 ac mae'n rhoi arweiniad ar ei gwefan: [Adrodd gan fusnesau am droseddau llwgrwobrwyo: canllawiau | COPFS](#).

²³ Efallai y bydd y Gwasanaeth Erlyn Cyhoeddus yng Ngogledd Iwerddon yn ystyried cydweithrediad llawn wrth gymhwyso prawf budd y cyhoedd, ail gymal y prawf i'w erlyn o dan God PPS ar gyfer Erlynwyr: [Y Cod ar gyfer Erlynwyr | Gwasanaeth Erlyn Cyhoeddus Gogledd Iwerddon \(ppsni.gov.uk\)](#).

²⁴ Nid yw'r CPS yn cynnal ymchwiliadau ac felly nid yw'n gweithredu polisi o gydweithredu â sefydliadau sy'n hunangyfeirio.

²⁵ Mae adran 206(3) o Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023 yn ychwanegu'r drosedd o fethu ag atal twyll i Atodlen 17 o Ddeddf Trosedd a Llysoedd 2013, sy'n golygu bod erlyniadau gohiriedig ar gael ar gyfer y drosedd hon yng Nghymru a Lloegr. **Nid yw trefniadau erlyniadau gohiriedig ar gael yn yr Alban na Gogledd Iwerddon.**

²⁶ Mae gan rai rheoleiddwyr, fel yr Awdurdod Ymddygiad Ariannol, bwerau erlyn penodol mewn perthynas â thwyll, tra bod eraill, fel y Rheoleiddiwr Pensiynau, weithiau'n dewis erlyn troseddau twyll yn breifat.

2.7.2 Cosbau a sancsiynau

Mae Adran 199(12) yn nodi'r sancsiynau. Os yw'n euog ar dditiad, gall sefydliad dderbyn dirwy. Fel y nodir yn y canllawiau dedfrydu²⁷, bydd llysoedd yn ystyried yr holl amgylchiadau wrth benderfynu ar y lefel briodol o ddirwy ar gyfer achos penodol.

Os ceir euogfarn ar gollfarn ddiannod, bydd y sefydliad yn derbyn dirwy. Yn yr Alban a Gogledd Iwerddon ni fydd y ddirwy hon yn fwy na'r uchafswm statudol.

Cydnabyddir hefyd bod heriau penodol ynghlwm wrth ddirwyo elusennau, cyrff cyhoeddus a sefydliadau eraill sy'n darparu gwasanaethau i'r cyhoedd. Wrth osod dirwy, mae canllawiau dedfrydu'n ei gwneud yn ofynnol i'r llys roi sylw i effaith y ddirwy honno ar berfformiad swyddogaeth gyhoeddus neu elusennol.

2.8 Enghreifftiau

Mae'r enghreifftiau canlynol yn eglurhaol yn unig; ni allant efelychu cymhlethdod achosion go iawn. **Dylid cofio bod y drosedd o fethu ag atal twyll yn un o nifer o fecanweithiau y gellid eu defnyddio i ddwyn sefydliad perthnasol i gyfrif yn dilyn twyll..**

---

²⁷ Adran 125 o'r "Cod Dedfrydu a Chanllawiau Cyffredinol y Cyngor Dedfrydu: Egwyddorion Cyffredinol" ar gyfer Cymru a Lloegr, canllaw "Egwyddorion a Dibenion Dedfrydu" Cyngor Dedfrydu'r Alban ar gyfer yr Alban a "Y Canllawiau Dedfrydu ar gyfer Gogledd Iwerddon" yng Ngogledd Iwerddon.

Enghreifftiau o dwyll drwy gam-drin sefyllfa

Mae adran gyflogres cwmni A i fod i sicrhau bod y cwmni'n cyfrannu at gronfeydd pensiwn y gweithwyr bob mis. Fodd bynnag, mae pennaeth yr adran gyflogres yn trefnu i rai o'r taliadau hyn gael eu dargyfeirio ar gyfer prosiectau eraill o fewn y cwmni ond mae'n parhau i'w cofnodi fel taliadau i'r gronfa bensiwn. Y twyll sylfaenol yw twyll trwy gam-drin swydd (gan fod pennaeth yr adran gyflogres yn gyfrifol am wneud taliadau i'r gweithwyr), a'r person cysylltiedig yw pennaeth yr adran gyflogres. Y bwriad yw bod o fudd i brosiectau eraill o fewn y cwmni. Gallai Cwmni A fod yn atebol am y drosedd o dan adran 199(1)(a) oni bai bod llys yn penderfynu bod ganddo weithdrefnau rhesymol ar waith i atal y twyll.

Enghraifft o fanteision arfaethedig yn cael ey gwireddu

Enghraifft 1: Mae cwmni mawr yn ceisio buddsoddiadau. Mae'r adran gyfrifyddu'n fwriadol yn trin y cyfrifon i or-ddatgan yr elw. Bwriad y twyll yw bod o fudd i'r cwmni trwy wneud iddo ymddangos yn fwy deniadol i fuddsoddwyr. Y twyll sylfaenol yma yw twyll drwy gyfrifo ffug a'r person cysylltiedig yw'r gweithiwr (neu weithwyr) perthnasol yn yr adran gyfrifon. Gellid erlyn y cwmni o dan adran 199(1)(a) a gallai fod yn atebol am fethu ag atal twyll, oni bai bod y llys yn dyfarnu bod ganddo weithdrefnau rhesymol ar waith i atal twyll o'r fath. **Sylwch fod y drosedd yn berthnasol hyd yn oed os nad yw buddsoddiad posib wedi'i sicrhau mewn gwirionedd - mae'n ddigon mai bwriad y twyll oedd bod o fudd i'r cwmni.**

Enghraifft 2: Mae darparwr cronfa fuddsoddi yn hyrwyddo buddsoddiad mewn cwmni pren "cynaliadwy," gan wybod, mewn gwirionedd, bod cymwysterau amgylcheddol y cwmni hwn wedi'u ffugio, a bod y pren yn cael ei gynaeafu o goedwig warchoddedig. Mae buddsoddwyr yn cael eu twylllo i roi arian gyda darparwr y gronfa fuddsoddi. Y twyll sylfaenol yw twyll trwy gynrychiolaeth ffug. Y bwriad yw bod o fudd i ddarparwr y gronfa. Y person cysylltiedig yw'r aelod perthnasol o staff yn y darparwr cronfa fuddsoddi a ddefnyddiodd y wybodaeth ffug yn fwriadol yn nhaflenni'r gronfa fuddsoddi ar gyfer cleientiaid. Gallai darparwr y gronfa fuddsoddi fod yn atebol o dan adran 199(1)(a) oni bai bod llys yn dyfarnu bod ganddo weithdrefnau rhesymol ar waith i atal y twyll hwn. **Unwaith eto, mae'r drosedd yn berthnasol hyd yn oed os nad yw buddsoddiad wedi'i sicrhau mewn gwirionedd - mae'n ddigon mai bwriad y twyll oedd bod o fudd i ddarparwr y gronfa fuddsoddi.**

Enghraifft o gysylltiad y DU mewn twyll a gyflawnwyd gan gwmni sydd wedi'i leoli dramor

Mae Mae cynllun grant gan Lywodraeth y DU yn rhoi cymhorthdal i rai offer gwresogi os ydynt yn bodloni safonau effeithlonrwydd penodol. Yn yr enghraifft hon, mae gwneuthurwr bach o'r DU yn anfon ei offer i labordy tramor achrededig ar gyfer profion effeithlonrwydd. Nid oes gan y labordy tramor gyfleusterau yn y DU. Gan wybod na fydd yr offer yn gymwys i gael grantiau oni bai bod profion yn dangos bod yr effeithlonrwydd yn fwy na throthwy penodol, mae'r rheolwr labordy tramor yn ffugio'r data o'r profion. O ganlyniad i'r twyll, mae'r dyfeisiau'n gymwys i gael grantiau a buddion gwneuthurwr y DU. Yn yr enghraifft hon, rheolwr y labordy yw'r person cysylltiedig ac mae'n cyflawni twyll trwy gynrychiolaeth ffug. Gan mai'r effaith yw creu elw annheg i sefydliad yn y DU, byddai hyn yn gyfystyr â thwyll o dan gyfraith ddomestig (a gellid erlyn rheolwr y labordy yn y DU yn ddamcaniaethol). Gallai'r cwmni profi rhyngwladol fod yn atebol am fethu ag atal twyll o dan adran 199(1)(b) oni bai bod llys yn y DU yn dyfarnu bod ganddo weithdrefnau rhesymol ar waith i atal y twyll.

Enghreifftiau o fudd anuniongyrchol

Enghraifft 1: Mae cwmni gofal iechyd mawr, A, yn defnyddio cwmni recriwtio B. Mae prinder yn y sector, ac mae'n anodd dod o hyd i staff cymwys sydd â chymhwyster priodol i weithio yn y DU. Mae Cwmni B i fod i gynnal gwiriadau hawl i weithio ar ymgeiswyr, ond mae un o gyflogeion Cwmni A yn cydgyllwynio â Chwmni B i ffugio dogfennau yn cadarnhau bod y gwiriadau hyn wedi'u cynnal yn gywir. O ganlyniad, mae Cwmni B yn cyflenwi rhai staff heb fod yn gymwys i weithio i Gwmni A. Y "person cysylltiedig" yw cyflogai Cwmni A a'r drosedd twyll sylfaenol yw twyll trwy gynrychiolaeth ffug. Y bwriad yw caniatáu i gwmni A lenwi ei swyddi gwag er mwyn cyflawni ei gontractau. Gallai Cwmni A fod yn atebol am y drosedd newydd oni bai bod llys yn penderfynu bod ganddo weithdrefnau rhesymol ar waith i atal y twyll.

Enghraifft: Mae gan gwmni drwydded amgylcheddol gan Asiantaeth yr Amgylchedd ar gyfer gollyngiadau cyfyngedig i afon. Fel amod o'r drwydded honno, rhaid i'r cwmni ddarparu'r data rhyddhau i Asiantaeth yr Amgylchedd. Mae pennaeth adran dechnegol y cwmni hwnnw yn ffugio system monitro rhyddhau y cwmni yn fwriadol. O ganlyniad, mae'r cwmni'n rhyddhau mwy o lygredd nag y caniateir iddo o dan delerau'r drwydded amgylcheddol. Mae'r cwmni'n darparu data ffug i Asiantaeth yr Amgylchedd, gyda'r bwriad o osgoi'r cosbau ariannol y gall Asiantaeth yr Amgylchedd eu gosod. Y person cysylltiedig yn yr achos hwn yw pennaeth yr adran dechnegol a'r twyll sylfaenol yw twyll trwy gynrychiolaeth ffug. Gallai'r cwmni fod yn atebol am fethu ag atal twyll o dan adran 199(1)(a) os yw llys yn dyfarnu nad oedd ganddo weithdrefnau rhesymol ar waith i atal y twyll. Mae hyn ar wahân i droseddau o dan gyfraith amgylcheddol.

Enghraifft 1 ddangos pwy yw'r person cysylltiedig

Enghraifft 1: Mae Banc C yn defnyddio Banc D i ddarparu gwasanaethau clirio. Yn ystod y gwasanaethau clirio hyn, mae Banc D (**corfforaethol, gyda gwybodaeth a chyfranogiad ei uwch reolwyr**) yn cyflawni twyll sydd o fudd i gleientiaid Banc C. At ddibenion y drosedd hon, mae Banc D yn berson cysylltiedig â banc C. Bank C yw'r corff perthnasol a allai fod yn atebol am y drosedd o dan gymal 199(1)(b) oni bai bod llys yn penderfynu bod ganddo weithdrefnau rhesymol ar waith i atal twyll).

Enghraifft o gynorthwyo ac annog twyll

Mae Cwmni A yn chwilio am fenthyciad banc i brynu offer newydd. Mae Cyflogai C o Gwmni A yn annog un o gleientiaid Cwmni A (Cwmni B) i wneud datganiad am ei fwriad i osod cyfres o archebion gyda Chwmni A os yw Cwmni A yn cael yr offer. Mae gweithiwr C yn drafftio llythyr gan Gwmni B i'r banc ac yn ei roi i Gwmni B i'w arwyddo. Mewn gwirionedd, mae Cwmni B yn dirwyn ei weithrediadau i ben ac ni fydd yn gwneud unrhyw archebion o'r fath. Mae Cwmni B wedi cyflawni twyll trwy gynrychiolaeth ffug (mae wedi gwneud datganiad y mae'n gwybod ei fod yn ffug er mwyn gwneud elw i Gwmni A ac wedi gadael y banc yn agored i'r risg o golled). Mae gweithiwr C wedi annog a chynorthwyo Cwmni B i gyflawni'r drosedd. Gan fod Cyflogai C wedi cyflawni'r drosedd gyda'r bwriad o fod o fudd i Gwmni A, gallai Cwmni A fod yn atebol am y drosedd oni bai bod llys yn penderfynu bod ganddo weithdrefnau rhesymol ar waith i atal y twyll.

Pennod 3: Gweithdrefnau atal twyll rhesymol

Dylai'r fframwaith atal twyll a roddwyd ar waith gan sefydliadau perthnasol gael ei lywio gan y chwe egwyddor ganlynol:

- Ymrwymiad lefel uchaf
- Asesiad risg
- Gweithdrefnau atal cymesur sy'n seiliedig ar risg
- Diwydrwydd dyladwy
- Cyfathrebu (gan gynnwys hyfforddiant)
- Monitro ac adolygu.

Bwriedir i'r egwyddorion hyn fod yn hyblyg ac yn canolbwyntio ar ganlyniadau, gan ganiatáu ar gyfer yr amrywiaeth enfawr o amgylchiadau y mae cyrff perthnasol yn cael eu hunain ynddynt. Fel y nodir yn fanylach isod, dylai gweithdrefnau i atal twyll fod yn gymesur â'r risg.

Mae eisoes yn ofynnol i sefydliadau'r sector cyhoeddus weithredu argymhellion Awdurdod Twyll y Sector Cyhoeddus²⁸ a Proffesiwn Gwrth-dwyll y Llywodraeth. Felly, maent yn debygol o gael llawer o elfennau'r fframwaith atal twyll eisoes ar waith. **Fodd bynnag, lle bo'n berthnasol, dylent addasu eu gweithdrefnau i ystyried y drosedd newydd.**

3.1 Ymrwymiad lefel uchaf

Mae'r cyfrifoldeb dros atal a datgelu twyll yn dibynnu ar y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu'r sefydliad. Dylai'r bwrdd cyfarwyddwyr, partneriaid ac uwch reolwyr²⁹ corff perthnasol fod yn ymrwymedig i atal personau cysylltiedig rhag cyflawni twyll. Dylent feithrin diwylliant o fewn y sefydliad lle nad yw twyll byth yn dderbyniol a dylent wrthod elw yn seiliedig ar, neu a gynorthwyr gan, dwyll.

---

²⁸ <https://www.gov.uk/government/organisations/public-sector-fraud-authority> (swyddogaeth gwrth-dwyll a bwydlenni proffesiwn gwrth-dwyll). Ar gyfer sefydliadau yn y GIG, mae Awdurdod Gwrth-Dwyll y GIG yn darparu gwybodaeth fanwl am ofynion Awdurdod Twyll y Sector Cyhoeddus i'w defnyddio ar draws y GIG a'r grŵp iechyd ehangach [Gofynion GIG | Safonau Gweithredol y Llywodraeth | Awdurdod Gwrth-dwyll y GIG \(cfa.nhs.uk\)](#).

²⁹ Cyfeiriwch at y Rhestr Termau am ddiffiniad o "uwch reolwr". I sefydliadau sy'n ddarostyngedig i "Uwch Reolwyr a Threfn Ardystio yr FCA", gall yr uwch reolwr arweiniol at ddibenion methu ag atal twyll fod yr un person ag y dylai "Uwch Reolwr" sydd â chyfrifoldeb am systemau a rheolaethau cydymffurfio troseddau ariannol sefydliad, neu os na, weithio'n agos gyda nhw.

Mae gan uwch reolwyr rôl arweiniol mewn perthynas ag atal twyll. Bydd lefel a natur eu cyfranogiad yn amrywio yn dibynnu ar faint a strwythur y corff perthnasol, ond mae eu rôl yn debygol o gynnwys:

- Cyfathrebu a chymeradwyo safbwynt y sefydliad ar atal twyll, gan gynnwys datganiadau cenhadaeth.
- Sicrhau bod llywodraethu clir ar draws y sefydliad mewn perthynas â'r fframwaith atal twyll.
- Ymrwymiad i hyfforddiant ac adnoddau.
- Arwain drwy esiampl a meithrin diwylliant agored, lle mae staff yn teimlo eu bod wedi'u grymuso i godi llais os ydynt yn dod ar draws arferion twyllodrus.

3.1.1 Cyfathrebu a chymeradwyo safbwynt y sefydliad a ratal twyll

Effective formal statements to demonstrate the commitment by senior managers within the relevant body may include:

- A commitment to reject fraud, even if this results in short term business loss, missed opportunities or delays.
- Articulation of the business benefits of rejecting fraud (reputational, customer and business partner confidence).
- Articulation and endorsement of the relevant body's policies or codes of practice on fraud prevention and its key fraud prevention procedures.
- Naming the key individuals and/or departments involved in the development and implementation of the organisation's fraud prevention procedures.
- Articulation of the consequences for those associated with the relevant body of breaching the policy on fraud. This may include contractual clauses where appropriate.
- Reference to any membership of collective action against fraud. For example, through initiatives undertaken by trade bodies, etc.

The style and method of communication may vary depending on the target audience. For example, communications aimed at the relevant body's contractors may be different from those aimed at employees.

3.1.2 Sicrhau bod llywodraethu clir ar draws y sefydliad mewn perthynas â'r fframwaith atal twyll

Dylai sefydliadau sicrhau bod llywodraethu clir mewn perthynas â'r fframwaith atal twyll.

Mewn rhai sefydliadau, efallai y byddai'n briodol i uwch reolwyr ymwneud yn bersonol â dylunio a gweithredu mesurau atal twyll. Mewn achosion eraill, gall uwch reolwyr ddirprwyo'r dasg hon i'r Pennaeth Moeseg a Chydymffurfiaeth neu berson tebyg sy'n gyfrifol am gydymffurfio ac atal troseddau ariannol y sefydliad.

Mae'r arferion gorau yn debygol o adlewyrchu'r elfennau canlynol:

- Cyfrifoldeb dynodedig ar gyfer:
  - sganio'r gorwel am risgiau twyll newydd
  - cymeradwyo asesiad risg
  - datblygu a gweithredu mesurau canfod twyll
  - datblygu, gweithredu a phrofi mesurau atal twyll
  - sicrhau bod gwybodaeth reoli briodol yn cael ei chasglu a'i rhannu er mwyn galluogi uwch reolwyr i ddeall risgiau ac effeithiolrwydd gweithdrefnau atal twyll
  - datblygu a gweithredu mesurau disgyblu sy'n ymwneud â thorri polisïau'r corff perthnasol
  - chwythu'r chwiban
  - ymchwiliadau os yw twyll yn cael ei ganfod neu ei amau
  - monitro ac adolygu'r fframwaith.
- Sicrhau bod gan y Pennaeth Moeseg a Chydymffurfiaeth (neu berson tebyg) fynediad uniongyrchol at y bwrdd neu'r Prif Swyddog Gweithredol yn ôl yr angen, hyd yn oed os yw eu llinell adrodd gyntaf neu o ddydd i ddydd i uwch arweinydd arall neu bwyllgor.
- Adrodd i'r bwrdd fel y bo'n briodol.
- Adolygu'r fframwaith atal twyll a'i weithrediad.
- Cofnodi penderfyniadau a gweithredoedd.
- Cynnal Llywodraethu pan fydd aelodau staff yn symud i swyddi eraill, yn gadael y sefydliad neu'n absennol o'r gwaith oherwydd salwch.

3.1.3 Ymrwymiad i hyfforddiant ac adnoddau

Mae'r arferion gorau yn debygol o gynnwys:

- Uwch reolwyr yn ymrwmo i ddyrannu cyllideb resymol a chymesur yn benodol ar gyfer arweinyddiaeth, staffio a gweithredu'r cynllun atal twyll, gan gynnwys hyfforddiant. Gallai'r gyllideb hon gynnwys nid yn unig costau personél ond hefyd cyllid ar gyfer technoleg a allai gynnwys diwydrwydd dyladwy trydydd parti, llwyfannau ac offer diwydrwydd dyladwy cysylltiedig.
- Uwch reolwyr yn ymrwmo i roi adnoddau i'r cynllun atal twyll dros y tymor hir.
- Uwch reolwyr yn ymrwmo i gynnal arferion gwrth-dwyll pan fydd aelodau allweddol o staff ar wyliau blynyddol, neu'n absennol o'r gwaith oherwydd salwch, neu pan fyddant yn gadael y sefydliad.

3.1.4 Arwain drwy esiampl a meithrin diwylliant agored

Gall camau cynnar atal arferion twyllodrus rhag cydio. Mae gan uwch reolwyr rôl arweiniol wrth feithrin diwylliant agored lle anogir staff i godi llais yn gynnar os oes ganddynt unrhyw bryderon moesegol, waeth pa mor fach.

Yn ôl erthygl yn y CPA Journal³⁰, mae twyllwyr yn aml yn rhesymoli twyll trwy amrywiaeth o dechnegau:

---

³⁰ Cyfnodolyn Cymdeithas Cyfrifwyr Cyhoeddus Ardystiedig Efrog Newydd:
<https://www.cpajournal.com/2019/04/15/rationalizing-fraud/>

- Canolbwyntio ar y genhadaeth fwy ("mae angen i rywun wneud hyn i achub y busnes").
- Canolbwyntio ar gyfrifoldeb ("penderfyniad grŵp oedd e", "gwaith yr archwilwyr yw dal hyn", "mae pawb yn ei wneud").
- Canolbwyntio ar ganlyniadau'r ddeddf ("nid yw'n faterol", "Rwy'n lefelu'r cae").
- Canolbwyntio ar y dioddefwr ("mae twyll yn drosedd ddi-ddioddefwyr", "mae'n ddyletswydd arnyn nhw i arfer diwydrwydd dyladwy priodol").

Gall uwch reolwyr ddangos arweiniad drwy herio'r dadleuon hyn yn rhagweithiol, gan dynnu sylw at effeithiau twyll ar y busnes, cydweithwyr eraill, y sector ac ymddiriedaeth y cyhoedd. Gellir codi'r sefyllfa hon yng nghod moeseg y sefydliad neu bolisiau moesegol eraill.

3.2 Asesiad risg

Mae'r sefydliad yn asesu natur a maint ei amlygiad i'r risg y bydd gweithwyr, asiantau a phersonau cysylltiedig eraill yn cyflawni twyll o fewn cwmpas y drosedd. Mae'r asesiad risg yn ddeinamig, wedi'i ddogfennu a'i adolygu'n rheolaidd.

Gall sefydliadau perthnasol eisoes gynnal ystod o asesiadau risg sy'n ymwneud â thwyll a throseddau economaidd eraill. Yn yr achos hwn, efallai y bydd sefydliadau yn ei chael yn fwyaf effeithiol i ymestyn eu hasesiadau risg presennol i gynnwys y risg o dwyll o fewn cwmpas y drosedd hon^{31, 32}.

Gan fod diffiniad person cysylltiedig yn eang, efallai y bydd sefydliadau am ddechrau drwy nodi teipolegau o bobl gysylltiedig. Er enghraifft: asiantau, contractwyr sy'n darparu gwasanaeth penodol ar gyfer neu ar ran y sefydliad, neu staff mewn rolau sensitif penodol. Sylwer hefyd ar sylwadau ar weithdrefnau rhesymol a materion yn ymwneud â'r gadwyn gyflenwi yn 2.6.

Gan ddefnyddio'r teipolegau hyn, gall perchnogion risg enwebedig yn y sefydliad wedyn ystyried ystod eang o amgylchiadau lle gallai personau cysylltiedig roi cynnig ar dwyll o

---

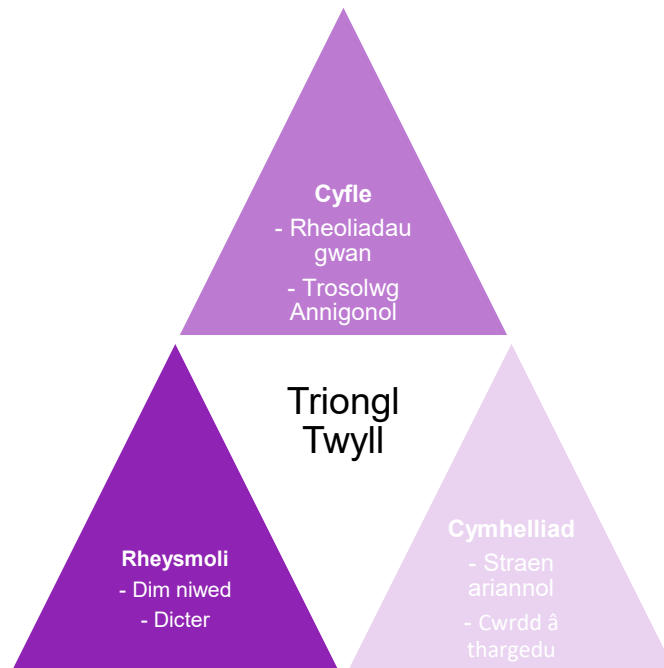
³¹ Er enghraifft, o dan God Llywodraethu Corfforaethol y DU, disgwylir i gwmnïau rhestredig premiwm gynnal asesiad cadarn o risgiau sy'n dod i'r amlwg a'r prif risgiau. Gall y rhain gynnwys risgiau o dwyll, ond efallai na fyddant yn cynnwys yr holl risgiau twyll sy'n berthnasol i'r drosedd o fethu ag atal twyll. Yn yr achos hwn, byddai'n briodol i'r cwmni ymestyn yr asesiad risg.

³² Yn yr un modd, mae'n ofynnol i sefydliadau'r sector cyhoeddus gynnal asesiadau risg o dwyll fel y'u nodir gan yr Awdurdod Twyll Sector Cyhoeddus: [Awdurdod Twyll Sector Cyhoeddus - GOV.UK \(www.gov.uk\)](http://www.gov.uk) a dylid ymestyn y rhain i gynnwys risgiau o dwyll o fewn cwmpas y drosedd. Ar adeg ysgrifennu, y safon berthnasol yw'r "Safonau Proffesiynol ac Arweiniad ar gyfer Asesu Risg Twyll yn y Llywodraeth". Mae Awdurdod Gwrth-dwyll y GIG yn darparu gwybodaeth fwy penodol am asesu risg twyll yn y GIG: [Cyflwyniad a throsolwg o Safon Weithredol newydd y Llywodraeth 013 ar gyfer gwrth-dwyll | Safon Swyddogaethol y Llywodraeth | Awdurdod Gwrth-dwyll y GIG \(cfa.nhs.uk\)](http://www.nhs.uk).

fewn cwmpas y drosedd³³. Gall gwahanol bobl gysylltiedig gyflwyno gwahanol risgiau o dwyll. Er enghraifft, gall twyll drwy gynrychiolaeth ffug gael ei gyflawni gan ystod o bobl gysylltiedig, tra bod twyll drwy fethu â datgelu gwybodaeth, cyfrifo ffug neu gam-drin sefyllfa yn fwy tebygol o gael eu cyflawni gan y rhai mewn rolau penodol.

Nid yw'n bosibl rhagweld pob risg posibl o dwyll. Rydym yn awgrymu bod y perchnogion risg enwebedig yn datblygu teipolegau o risgiau trwy ystyried tair elfen y triongl twyll:

- Cyfle
- Cymhelliad
- Rhesymoli.

Ffigur 1: Y Triangl Twyll

Wrth ddatblygu'r teipolegau hyn, dylai perchnogion risg enwebedig ystyried y cwmpas tiriogaethol a ddisgrifir yn 2.5.

3.2.1 Cyfle

Efallai y bydd perchnogion risg enwebedig yn dymuno ystyried y cwestiynau canlynol:

- A yw'r personau cysylltiedig yn cael y cyfle i gyflawni twyll?
- Pa adrannau neu rolau allai gael y cyfle mwyaf i dwyllo o fewn cwmpas y drosedd - er enghraifft cyllid, caffael, gwerthiant buddsoddwyr, marchnata?

³³ Hynny yw, twyll fel y nodir yn Atodlen 13 o'r Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol, neu gynorthwyo, annog, cwnsela neu gaffael y comisiwn. Cyfeiriwch at 2.2-2.5 yn y canllawiau hyn.

- A oes risgiau sy'n gysylltiedig â chymryd asiantiaid neu gontractwyr sy'n darparu gwasanaethau ar gyfer neu ar ran y sefydliad? Neu a yw contractwyr ac asiantau presennol yn agored i sefyllfaoedd newydd a allai gynyddu'r risg?
- A yw rhai pobl gysylltiedig yn gweithredu gydag ychydig iawn o oruchwyliaeth?
- Pa mor debygol yw canfod unrhyw dwyll?
- Ydy corddi staff yn cynyddu'r cyfleoedd ar gyfer twyll? (Er enghraifft, torri corneli tra bod gan y sefydliad swyddi gwag mewn rolau allweddol.)
- A yw technolegau sy'n dod i'r amlwg (fel DA(AI)) yn agor cyfleoedd newydd ar gyfer twyll?
- A allai newidiadau mewn rheoleiddio effeithio ar y cyfle am dwyll?
- A yw archwiliad mewnol neu archwiliad mewnol blaenorol wedi amlygu unrhyw ffactorau risg ar gyfer twyll y mae angen mynd i'r afael â nhw?
- A oes unrhyw weithdrefnau atal twyll presennol wedi cael eu gwanhau neu eu hesgeuluso?

3.2.2 Cymhelliad

Efallai y bydd perchnogion risg enwebedig yn dymuno ystyried y cwestiynau canlynol:

- A yw'r system wobrwyo a chydabod (gan gynnwys comisiynau neu fonysau) yn cymell twyll?
- A oes pwysau ariannol neu weithredu penodol ar y cwmni, er enghraifft trwy dargedau/canlyniadau ariannol, uno sydd ar y gweill, contract, lansiad neu godi cyfalaf arall, benthyciad, hawlen neu drwydded, grant (e.e. cynaliadwyedd), neu ddyddiadau adrodd ariannol?
- Ydy pwysau amser yn annog staff i dorri corneli, o bosib yn dwyllodrus?
- A yw'r diwylliant corfforaethol (gan gynnwys sancsiynau a chosbau) yn cymell chwythu'r chwiban pan ddarganfyddir twyll?

3.2.3 Rhesymoli

Efallai y bydd perchnogion risg enwebedig yn dymuno ystyried y cwestiynau canlynol:

- A yw diwylliant y sefydliad yn goddef twyll yn dawel, yn enwedig twyll y gellid ei ystyried yn sicrhau contractau neu swyddi i'r sefydliad?
- A yw twyll yn gyffredin yn y sector busnes hwn?
- A yw'n anodd i staff godi llais os oes ganddynt bryderon? Ydyn nhw'n wynebu canlyniadau niweidiol?

3.2.4 Ffynonellau gwybodaeth am risgiau posibl

Mae'r ffynonellau gwybodaeth am risgiau posibl yn cynnwys:

- Dadansoddiadau data
- Archwiliadau blaenorol (a allai fod wedi tynnu sylw at risgiau posibl i dwyll)
- Gwybodaeth benodol i'r sector, cyngor arfer gorau neu becynnau cymorth gan gyrrff neu reoleiddwyr proffesiynol neu fasnachol perthnasol³⁴

---

³⁴ Er enghraifft, yr Asiantaeth Safonau Bwyd "Offeryn Hunanasesu Gwytnwch Twyll Bwyd" [Offeryn hunanasesu gwytnwch twyll bwyd | Yr Asiantaeth Safonau Bwyd](#) - er y dylai sefydliadau fod yn ymwybodol nad yw rhai o'r offer risg twyll hyn yn cwmpasu'r holl dwyll posibl a gwmpesir gan y drosedd.

- Camau gorfodi rheoleiddiwr (er enghraifft, camau gorfodi FCA yn y sector gwasanaethau ariannol).

Dros amser, efallai y bydd erlyniadau a/neu, yng Nghymru a Lloegr, trefniadau erlyn gohiriedig (DPAs) yn gysylltiedig â'r drosedd³⁵. Gan fod y rhain yn gyhoeddus, efallai y byddant yn ddefnyddiol i fusnesau eraill yn y sector wrth gynnal asesiadau risg.

3.2.5 Senarios Argyfwng

Gall risgiau twyll gynyddu yn ystod argyfyngau. Wrth ddweud argyfwng, rydym yn golygu digwyddiadau sy'n peri risg o golli bywyd neu ddifrod eang i eiddo, neu ansefydlogrwydd ariannol sylweddol, ac sy'n gofyn am wella camau gweithredu gan yr awdurdodau. Gall methu ag ymgymryd ag unrhyw asesiad risg ar gyfer argyfyngau olygu nad ystyrir bod gan y sefydliad "fesurau atal twyll rhesymol" ar waith. Am y rheswm hwn, gall sefydliadau ddewis cynnwys asesiad risg ar gyfer senarios posibl perthnasol, gan gydnabod nad yw'n bosibl rhagweld pob argyfwng.

3.2.6 Dosbarthiad risgiau

Mae'r asesiad risg cychwynnol yn cyfeirio at y risgiau "cynhenid" (y risgiau hynny sy'n bodoli cyn rhoi unrhyw fesurau atal twyll ychwanegol ar waith). Efallai y byddai'n ddefnyddiol dosbarthu pob risg gynhenid yn ôl ei debygolrwydd a'i effaith, a darparu disgrifiad o pam y dewiswyd y dosbarthiad hwnnw. Dylai sefydliadau'r sector cyhoeddus o fewn cwmpas ddilyn y gweithdrefnau dosbarthu risg perthnasol a gyhoeddir gan yr Awdurdod Twyll Sector Cyhoeddus a Phroffesiwn Gwrth-Dwyll y Llywodraeth³⁶ neu awdurdod gwrth-dwyll perthnasol y sector cyhoeddus³⁷.

3.2.7 Adolygiad

Dylid adolygu'r asesiad risg. Mae amllder yr adolygiad yn fater i'r sefydliad perthnasol, ond fel arfer cynhelir asesiadau risg ar gyfnodau cyson (yn flynyddol neu bob dwy flynedd). Dylai sefydliadau hefyd ystyried a ddylai ffactorau allanol amrywiol sbarduno adolygiad cynharach neu adolygiad rhannol. Fel rhan o'r adolygiad, gellir newid y teipolegau risg wrth i brofiad gael ei ennill ac wrth i ymchwiliadau godi.

Os nad yw'r asesiad risg wedi'i adolygu, gall llys benderfynu nad oedd yn addas i'r diben ac felly nad oedd "gweithdrefnau rhesymol" ar waith adeg y twyll.

---

³⁵ Mae adran 206(3) o Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023 yn ychwanegu'r drosedd o fethu ag atal twyll i Atodlen 17 o Ddeddf Trosedd a Llysoedd 2013, sy'n golygu bod erlyniadau gohiriedig ar gael ar gyfer y drosedd hon yng Nghymru a Lloegr. Nid yw trefniadau erlyniadau gohiriedig ar gael yn yr Alban na Gogledd Iwerddon.

³⁶ Safonau a Chanllawiau Proffesiwn Gwrth-dwyll y Llywodraeth.

³⁷ Er enghraifft, Awdurdod Gwrth-Dwyll y GIG

3.3 Gweithdrefnau atal twyll cymesur sy'n seiliedig ar risg

Mae gweithdrefnau sefydliad i atal twyll gan bobl sy'n gysylltiedig ag ef yn gymesur â'r risgiau o dwyll y mae'n eu hwynebu ac i natur, graddfa a chymhlethdod gweithgareddau'r sefydliad. Maent hefyd yn glir, yn ymarferol, yn hygyrch, yn cael eu gweithredu a'u gorfodi'n effeithiol.

Dylai'r corff perthnasol lunio cynllun atal twyll, gyda gweithdrefnau i atal twyll rhag bod yn gymesur â'r risg a nodwyd yn yr asesiad risg.

Mae'n egwyddor allweddol y dylai'r cynllun atal twyll fod yn gymesur â'r risg a'r effaith bosibl. Dylai lefel y gweithdrefnau atal a ystyrir yn rhesymol ystyried lefel y rheolaeth a'r oruchwyliaeth y gall y sefydliad ei harfer dros berson penodol sy'n gweithredu ar ei ran ac agosrwydd y corff perthnasol at y person hwnnw. Er enghraifft, mae corff perthnasol yn debygol o fod â mwy o reolaeth dros ymddygiad gweithiwr na gweithiwr allanol sy'n perfformio gwasanaethau ar ei ran. Fodd bynnag, dylid rhoi rheolaethau priodol ar waith drwy'r contract perthnasol.

Mewn rhai amgylchiadau cyfyngedig, gellir ei ystyried yn rhesymol i beidio â chyflwyno mesurau mewn ymateb i risg benodol. Dylid dogfennu unrhyw benderfyniad i beidio â gweithredu gweithdrefnau i atal risg benodol, ynghyd ag enw a swyddogaeth y person a awdurdododd y penderfyniad hwnnw ac a adolygwyd fel y bo'n briodol.

Gan fod y drosedd yn ymestyn ar draws sefydliadau ym mhob sector o'r economi, bydd llawer o'r busnesau hyn hefyd yn ddarostyngedig i reoliadau eraill, er enghraifft, rheoliadau sy'n ymwneud ag adroddiadau ariannol, materion amgylcheddol, iechyd a diogelwch neu gystadleuaeth. *Efallai* y bydd prosesau ar gyfer cydymffurfio â'r rheoliadau hyn yn mynd i'r afael â rhai mathau penodol o dwyll posibl (er enghraifft, gellid disgwyl yn rhesymol i brosesau cadarn ar gyfer cydymffurfio â rheoliadau amgylcheddol penodol atal twyll drwy gamliwio ar y datganiadau amgylcheddol perthnasol).

Nid yw'n angenrheidiol nac yn ddymunol i sefydliadau ddyblygu gwaith presennol. Yn yr un modd, ni fyddai'n amddiffyniad addas i ddatgan y byddai ei brosesau cydymffurfio o dan y rheoliadau presennol yn cymhwyso'n awtomatig fel "gweithdrefnau rhesymol" o dan y Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol.

Er mwyn osgoi dyblygu gwaith, cynghorir sefydliadau i asesu a fyddai eu mecanweithiau cydymffurfio rheoleiddiol presennol, rheolaethau adrodd ariannol³⁸ a mesurau atal twyll yn ddigonol i atal pob un o'r risgiau twyll a nodwyd yn yr asesiad risg (fel y disgrifir yn 3.2). Lle

---

³⁸ Er enghraifft, gallai cwmnïau sy'n destun "Cod Llywodraethu Corfforaethol y DU" y Cyngor Adrodd Ariannol archwilio a fyddai eu rheolaethau a'u gweithdrefnau presennol o dan y cod hwn yn mynd i'r afael â'r risgiau o dwyll a nodwyd yn yr asesiad risg.

mae'n ymddangos nad yw'r mecanweithiau presennol yn ddigonol, dylai sefydliadau ddatblygu mesurau priodol i atal twyll.

Enghraifft o archwilio gofynion rheoleiddiol presennol:

Mae Rheoliadau Rhwymedigaethau Cyfrifoldeb Cynhyrchwyr (Gwastraff Pecynnu) 2007 (fel y'u diwygiwyd) yn ei gwneud yn ofynnol i gwmnïau a reoleiddir fodloni rhwymedigaethau penodol ar ailgylchu'r gwastraff y maent yn ei gynhyrchu.

O O dan y rheoliadau hyn, mae ailbroseswyr ac allforwyr achrededig yn rhoi nodiadau adfer pecynnu a nodiadau adfer pecynnu wedi'u hallforio i gynrychioli tunelli gwastraff pecynnu y maent wedi'i ailgylchu, neu ei allforio i'w ailgylchu, i safon ofynnol. Defnyddir y nodiadau tystiolaeth hyn i wrthbwysu rhwymedigaethau gwastraff pecynnu cynhyrchwr.

Yng nghyd-destun y drosedd o fethu ag atal twyll, byddem yn disgwyl i gynhyrchwyr pecynnu, cynlluniau cydymffurfio â chynhyrchwyr, ailbroseswyr achrededig ac allforwyr, archwilio a yw eu prosesau o dan y rheoliadau hyn yn ddigonol i atal ymddygiad twyllodrus (megis cyhoeddi neu dderbyn nodiadau adfer pecynnau twyllodrus neu nodiadau adfer sy'n cael eu hallforio gan ddeunydd pecynnu yn fwriadol) a'u diwygio os na. Os bydd erlyniad am fethu ag atal twyll, ni fyddai'n ddigon i ddatgan bod y cwmni'n ddarostyngedig i Reoliadau Rhwymedigaethau Cyfrifoldeb Cynhyrchwyr (Gwastraff Pecynnu) 2007 ac felly mae ganddo weithdrefnau rhesymol yn awtomatig ar waith i atal twyll sy'n ymwneud â'r rhwymedigaethau hyn.

Wrth ystyried cymesuredd gweithdrefnau atal rhesymol, mae rhai ffactorau risg a awgrymir i'w hystyried gynnwys y canlynol:

3.3.1 Lleihau'r cyfleoedd ar gyfer twyll

- A yw'r sefydliad yn cynnal gwiriadau a fetio cyn cyflogaeth? Ar gyfer rolau risg uchel, a yw'n cynnal gwiriadau fetio parhaus?
- A yw'r rhai mewn rolau risg uchel yn derbyn hyfforddiant gwrth-dwyll rheolaidd a pha mor egniol yw cydymffurfio â hyfforddiant a werthuswyd neu ei fonitro?
- A yw'r sefydliad yn asesu risgiau sy'n dod i'r amlwg yn systematig?
- Os bydd gwasanaethau newydd neu bersonau cysylltiedig yn cyflwyno risg posibl o dwyll, a wneir asesiad o'r effaith ar dwyll? Pa wrth fesurau all y sefydliad eu rhoi ar waith?
- A yw'r risgiau o dwyll yn cael eu rheoli'r un mor dda drwy gydol y broses gaffael (cyn-dendr, tendr, rheoli contractau, wrth gyflawni prosiectau ac ymestyn prosiectau)? A yw contractau'n cynnwys telerau priodol ar gyfer personau cysylltiedig ac a yw'r rhain yn cael eu hadolygu? Noder hefyd sylwadau ar weithdrefnau rhesymol a materion yn ymwneud â'r gadwyn gyflenwi, yn 2.6.
- A yw'r sefydliad yn defnyddio arfer gorau o ran adrodd ariannol, er enghraifft, neilltuo dyletswyddau, cymodi cyfrifon, trefniadau cymeradwyo addas?
- A oes unrhyw archwiliadau mewnol neu allanol wedi codi unrhyw bryderon am dwyll na weithredwyd arnynt?

- A oes angen cryfhau'r gweithdrefnau ar gyfer osgoi gwrthdaro buddiannau?
- Beth yw'r trefniadau ar gyfer cyfyngu mynediad at ddata sensitif neu fasnachol? Ydyn nhw'n cael eu diweddarau?
- Beth yw'r arfer gorau o ran lleihau risgiau twyll yn y sector?³⁹

3.3.2 Lleihau'r cymhelliad dros dwyll

- Os oes fframwaith bonws sy'n bodoli eisoes sy'n annog cymryd risg, a ellir gwneud unrhyw welliannau i sicrhau nad yw'n annog twyll?
- Beth ellir ei wneud i atal pwysau amser gan annog staff i dorri corneli, o bosibl yn dwyllodrus?
- A yw'r sefydliad yn casglu gwybodaeth am wrthdaro buddiannau posibl ac yn cadw gwybodaeth o'r fath dan sylw?

3.3.3 Rhoi canlyniadau ar waith ar gyfer cyflawni twyll

- Beth yw'r gweithdrefnau disgyblu ac adrodd mewnol ar gyfer y rhai a ganfyddir eu bod yn cyflawni twyll?
- A yw canlyniadau ymchwiliadau sy'n gysylltiedig â thwyll yn cael eu cyfleu i staff a phersonau cysylltiedig eraill?

3.3.4 Lleihau rhesymoli ymddygiad twyllodrus

Dros amser, mae'n bosib y bydd twyllau "untro" yn cael eu normaleiddio wrth i bobl resymoli rhai ymddygiadau twyllodrus, gyda dadleuon fel "mae busnesau eraill yn ei wneud". Gelwir y ffenomen hon yn "wanychu moesegol". Efallai y bydd sefydliadau am annog herio'r safbwyntiau hyn yn rhagweithiol fel rhan o'u rhaglenni hyfforddi, ac yng nghod moeseg eu sefydliad, drwy dynnu sylw at effaith twyll ar gydweithwyr, ar y busnes, ar y sector ac ar ymddiriedaeth y cyhoedd. Efallai y bydd sefydliadau hefyd yn dymuno pwysleisio bod atal twyll yn gyfrifoldeb ar bawb yn y sefydliad, drwy, er enghraifft, ymgorffori nodyn atgoffa am god moeseg y sefydliad mewn gwerthuso perfformiad.

3.3.5 Ffynonellau gwybodaeth ar gyfer datblygu mesurau atal twyll

Wrth ddatblygu mesurau atal twyll, gall sefydliadau ddewis adolygu gwybodaeth sector-benodol berthnasol. Dylai sefydliadau'r sector cyhoeddus o fewn cwmpas ddilyn cyngor ar wefan yr Awdurdod Twyll Sector Cyhoeddus⁴⁰ neu wefan berthnasol yr awdurdod gwrth-dwyll sector cyhoeddus⁴¹. Dros amser, efallai y bydd erlyniadau neu, yng Nghymru a

---

³⁹ Er enghraifft, gall awdurdodau lleol fod yn aelodau o'r Fenter Twyll Genedlaethol, sy'n dadansoddi data caffael ac yn croesgyfeirio â data cyflogres a Thŷ'r Cwmnïau i gefnogi adnabod twyll a llygredd caffael.

⁴⁰ <https://www.gov.uk/government/publications/professional-standards-and-guidance-investigation>. Ar adeg ysgrifennu, y ddogfen yw Government Functional Standard Gov S013: Counter Fraud: Management of counter fraud, bribery and corruption activity.

⁴¹ Er enghraifft, o wefan Awdurdod Gwrth-dwyll y GIG.

Lloegr, DPAs yn gysylltiedig â'r drosedd⁴². Gan fod y rhain yn gyhoeddus, gall y mesurau gwrth-dwyll sydd ganddynt fod yn ddefnyddiol i fusnesau eraill yn yr un sector.

Gall ffynonellau eraill o wybodaeth, fel Cifas a'r Panel Cynghori ar Dwyll fod yn ddefnyddiol.

3.3.6 Senarios argyfwng

Dylai sefydliadau'r sector cyhoeddus o fewn cwmpas ddilyn canllawiau penodol ar atal twyll mewn sefyllfaoedd brys⁴³ neu wybodaeth berthnasol gan awdurdodau gwrth-dwyll penodol⁴⁴.

Ar gyfer sefydliadau'r sector preifat ac nid-er-elw, mae arfer da yn cynnwys ystyried y mesurau atal twyll y gallai fod angen eu cymryd mewn senarios brys a nodwyd yn yr asesiad risg a pharatoi'r newid o fesurau brys i fesurau busnes fel arfer unwaith y bydd yr argyfwng wedi pasio.

Cydnabyddir nad yw pob argyfwng yn rhagweladwy a'r amddiffyniad y *gallai* fod yn rhesymol i beidio â chael unrhyw weithdrefnau atal twyll ar waith o dan yr amgylchiadau. Un enghraifft yw pan fydd awdurdod cyhoeddus yn defnyddio ei bwerau cyfreithiol i gymryd camau i ddatrys argyfwng er budd y cyhoedd. Fodd bynnag, dylai'r sefyllfa hon fod yn gyfyngedig o ran amser. Dylai'r gweithdrefnau angenrheidiol i atal twyll gael eu rhoi ar waith cyn gynted â phosibl yn dilyn yr argyfwng a dylid cofnodi'r broses hon.

3.3.7 Profi'r mesurau atal twyll

Bydd sefydliadau eisiau gwybod pa mor effeithiol yw eu mesurau atal twyll. Arfer orau yw i'r cynllun atal gael ei brofi gan aelodau o'r sefydliad nad oeddent yn ymwneud â'i ysgrifennu.

Ar gyfer sefydliadau'r sector cyhoeddus, darperir canllawiau ar brofi rheolaethau twyll ar dudalen Fforwm Twyll y Sector Cyhoeddus Rhyngwladol ar wefan y Llywodraeth⁴⁵. Gall y

---

⁴² Mae adran 206(3) o Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023 yn ychwanegu'r drosedd o fethu ag atal twyll i Atodlen 17 o Ddeddf Trosedd a Llysoedd 2013, sy'n golygu bod erlyniadau gohiriedig ar gael ar gyfer y drosedd hon.

⁴³ [Canllawiau Fforwm Twyll y Sector Cyhoeddus Rhyngwladol - GOV.UK \(www.gov.uk\)](http://www.gov.uk). Ar adeg cyhoeddi, y ddogfen yw "Twyll mewn Rheoli Argyfwng ac Adfer: Egwyddorion ar gyfer Rheoli Twyll Effeithiol", Chwefror 2020.

⁴⁴ Fel Awdurdod Gwrth-dwyll y GIG.

⁴⁵ [Canllawiau Fforwm Twyll y Sector Cyhoeddus Rhyngwladol - GOV.UK \(www.gov.uk\)](http://www.gov.uk). Ar adeg eu cyhoeddi, y dogfennau yw "Y Fframwaith Profi Rheoli Twyll", Medi 2023, "Canllawiau Fforwm Twyll y Sector Cyhoeddus Rhyngwladol", Chwefror 2020 a "Government Functional Standard Gov S013: Counter Fraud: Rheoli gwrth-dwyll, gweithgarwch llwgrwobrwyo a llygredd", Twyll mewn Rheoli Argyfwng ac Adfer: Egwyddorion Rheoli Twyll Effeithiol", Chwefror 2020.

dogfennau hyn hefyd fod o gymorth i sefydliadau anllywodraethol wrth brofi effeithiolrwydd eu mesurau atal twyll ond nid oes disgwyl i sefydliadau'r sector preifat eu dilyn.

Gall sefydliadau'r sector preifat benderfynu sut i brofi eu mesurau atal twyll. Fodd bynnag, efallai y bydd sefydliadau mawr sy'n gweithredu'n rhyngwladol eisoes yn defnyddio safonau rhyngwladol amrywiol ar gyfer profi rheolaethau atal twyll⁴⁶.

Ar gyfer cwmnïau rhestredig premiwm, efallai y bydd rhywfaint o orgyffwrdd â Chod Llywodraethu Corfforaethol y DU (sy'n disgwyl i fyrddau'r cwmnïau hynny adolygu a monitro'r holl reolaethau materol, gan gynnwys rheolaethau ariannol, gweithredol a chydymffurfiaeth, ac i adrodd ar yr adolygiad hwnnw. O 1 Ionawr 2026, bydd disgwyl i'r cwmnïau hyn hefyd wneud datganiad am effeithiolrwydd y rheolaethau perthnasol hyn. Pan asesir effeithiolrwydd mesur atal twyll penodol yn y datganiad a wnaed o dan God Llywodraethu Corfforaethol y DU, ni ddylid ystyried bod angen dyblygu'r gwaith at ddibenion dangos bod gweithdrefnau rhesymol ar waith i atal y twyll penodol hwnnw.

Yn seiliedig ar effeithiolrwydd tybiedig y mesurau atal twyll, dylai sefydliadau asesu'r risgiau gweddilliol yn ansoddol.

3.4 Diwydrwdd dyladwy

Mae'r sefydliad yn cymhwyso gweithdrefnau diwydrwydd dyladwy, gan ddefnyddio dull cymesur sy'n seiliedig ar risg, mewn perthynas â phersonau sy'n perfformio neu a fydd yn perfformio gwasanaethau ar gyfer neu ar ran y sefydliad, er mwyn lliniaru risgiau twyll a nodwyd.

Gall sefydliadau perthnasol yn y sectorau sy'n wynebu'r risgiau twyll mwyaf eisoes ymgymryd ag amrywiaeth eang o weithdrefnau diwydrwydd dyladwy, yn orfodol ac mewn ymateb i risgiau sy'n gysylltiedig â thrafodion neu gwsmeriaid penodol.

Fodd bynnag, dylid nodi na fydd cymhwyso'r gweithdrefnau presennol sydd wedi'u teilwra i fath gwahanol o risg o reidrwydd yn ymateb digonol i fynd i'r afael â'r risg o dwyll. Gall y rhai sy'n dod i gysylltiad â'r risg fwyaf ddewis mynegi eu gweithdrefnau diwydrwydd dyladwy yn benodol mewn perthynas â'r drosedd gorfforaethol.

Dylai sefydliadau perthnasol gynnal diwydrwydd dyladwy ar bersonau cysylltiedig (gan gynnwys partneriaid newydd). Mae enghreifftiau o arfer gorau yn cynnwys:

- Defnyddio technoleg briodol, er enghraifft, offer rheoli risg trydydd parti, offer sgrinio, chwiliadau ar y rhyngwyl, gwirio hanes masnachu neu statws proffesiynol neu reoledig os yw'n berthnasol, neu wirio archwiliadau os yw'n briodol.

---

⁴⁶ Er enghraifft, gall rhai sefydliadau rhyngwladol ddefnyddio'r "Gwerthusiad o Raglenni Cydymffurfio Corfforaethol" a gyhoeddwyd gan Adran Gyfiawnder yr UD.

- Adolygu contractau gyda'r rhai sy'n darparu gwasanaethau, i gynnwys rhwymedigaethau priodol sy'n gofyn am gydymffurfiaid a'r gallu i derfynu os bydd toriad lle bo hynny'n briodol.
- Adolygu contractau ar gyfer asiantau.
- Monitro llesiant staff ac asiantau i nodi pobl a allai fod yn fwy tebygol o dwyllo oherwydd straen, targedau neu lwyth gwaith.

Noder hefyd sylwadau ar weithdrefnau rhesymol a materion yn ymwneud â'r gadwyn gyflenwi yn 2.6.

Dylai sefydliadau perthnasol gynnal diwydrwydd dyladwy mewn perthynas ag uno neu gaffaeliadau. Mae enghreifftiau o arfer gorau yn cynnwys:

- Defnyddio offer uno a chaffael trydydd parti.
- Asesu unrhyw ffioedd troseddol neu reoleiddiol perthnasol.
- Asesu dogfennaeth dreth.
- Asesu amlygiad y cwmni i risg.
- Asesu mesurau canfod ac atal twyll y cwmni (gan gofio, os nad yw'r cwmni sy'n cael ei gaffael yn gymwys fel "sefydliad mawr" fel y nodir yn adran 201, efallai na fydd ganddo unrhyw weithdrefnau sy'n mynd i'r afael yn *uniongyrchol* â'r drosedd o fethu ag atal twyll).
- Integreiddio mesurau atal twyll ar ôl caffael.

Gall sefydliadau perthnasol ddewis cynnal eu diwydrwydd dyladwy yn fewnol, neu'n allanol, er enghraifft gan ymgynghorwyr. Dylai'r gweithdrefnau diwydrwydd dyladwy a roddwyd ar waith fod yn gymesur â'r risg a nodwyd a'u hadolygu yn ôl yr angen.

3.5 Cyfathrebu

Mae'r sefydliad yn ceisio sicrhau bod ei bolisiâu a'i weithdrefnau atal yn cael eu cyfathrebu, eu hymgorffori a'u deall ledled y sefydliad, trwy gyfathrebu mewnol ac allanol. Mae hyfforddi a chynnal hyfforddiant yn allweddol.

Mae mynegiant clir ac ardystiad o bolisi sefydliad yn erbyn twyll yn atal y rhai sy'n darparu gwasanaethau ar gyfer neu ar ran y corff perthnasol rhag cymryd rhan mewn gweithgareddau o'r fath. Dylai cyfathrebu fod o bob lefel o fewn sefydliad. Nid yw'n ddigon i'r uwch reolwyr ddweud na ddylai staff gyflawni twyll, os yw rheolwyr canol wedyn yn mynd ati i anwybyddu hyn ac annog aelodau iau i osgoi gweithdrefnau atal twyll y corff perthnasol.

Mae'n bwysig bod y corff perthnasol yn sicrhau ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o'i bolisiâu ymhlith y rhai sy'n darparu gwasanaethau ar gyfer neu ar ei ran. Efallai y bydd y sefydliad yn teimlo ei bod yn angenrheidiol ei gwneud yn ofynnol i'w gynrychiolwyr ymgymryd â hyfforddiant sy'n benodol i dwyll, yn dibynnu ar y risgiau y mae'n agored iddynt. Byddai hyn er mwyn sicrhau bod ganddynt y sgiliau sydd eu hangen i nodi pryd y gallent hwy a'r

rhai o'u cwmpas fod mewn perygl o gymryd rhan mewn gweithred anghyfreithlon a pha weithdrefnau chwythu'r chwiban y dylid eu dilyn os bydd hyn yn digwydd.

Efallai y byddai'n ddefnyddiol integreiddio negeseuon twyll i bolisïau a gweithdrefnau presennol. Er enghraifft, gallai polisïau sy'n ymwneud â thargedau gwerthu neu ryngweithio cwsmeriaid gynnwys datganiad byr yn mynd i'r afael â rhesymoli twyll a chanlyniadau posibl cyflawni twyll.

Gall sefydliadau hefyd ddewis rhoi cyhoeddusrwydd o fewn y sefydliad i ganlyniad ymchwiliadau, yn enwedig y sancsiynau a osodwyd.

3.5.1 Hyfforddiant

Dylai hyfforddiant fod yn gymesur â'r risg a wynebir. Dylid ystyried anghenion hyfforddi penodol y rhai sydd yn y swyddi risg uchaf. Dylai hyfforddiant gynnwys natur y drosedd yn ogystal â'r gweithdrefnau i fynd i'r afael ag ef.

Efallai y bydd rhai cyrff perthnasol yn dymuno ymgorffori hyfforddiant yn eu hyfforddiant atal troseddau ariannol presennol, ac efallai y bydd sefydliadau eraill yn dymuno cyflwyno hyfforddiant pwrpasol i fynd i'r afael â risgiau twyll penodol. Gall cyrff perthnasol ddewis naill ai hyfforddi personau cysylltiedig â thrydydd parti neu eu hannog i sicrhau bod eu trefniadau eu hunain ar waith.

Dylai'r hyfforddiant gynnwys sicrhau bod staff a phersonau cysylltiedig eraill yn gyfarwydd â pholisïau chwythu'r chwiban. Gan fod chwythu'r chwiban yn rhywbeth y mae staff neu bersonau cysylltiedig eraill yn debygol o'i wneud yn anaml, gall fod yn ddefnyddiol cael nodiadau atgoffa o'r gweithdrefnau cyfathrebu mewnol.

Mae'n arfer da monitro effeithiolrwydd rhaglenni hyfforddi a sicrhau eu bod yn cael eu diweddarau, yn enwedig wrth i staff symud.

3.5.2 Chwythu'r chwiban

Dywed Transparency International mai "chwythu'r chwiban yw un o'r ffyrdd mwyaf effeithiol o ddatgelu llygredd, twyll, camreoli a chamweithredu arall"⁴⁷. Er mwyn helpu i atal twyll, dylai sefydliadau gael trefniadau chwythu'r chwiban priodol.

Mae'n bosibl y bydd gan sefydliadau mawr brosesau chwythu'r chwiban eisoes ar waith. Mewn rhai achosion, mae hwn yn ofyniad rheoleiddiol (er enghraifft, mae llawlyfr yr Awdurdod Ymddygiad Ariannol yn nodi'r gweithdrefnau chwythu'r chwiban disgwylidiedig ar gyfer sefydliadau a reoleiddir gan yr FCA⁴⁸). Pan fo rheoleiddwyr yn gofyn am

---

⁴⁷ <https://www.transparency.org/en/blog/internal-whistleblowing-systems-game-changer> a <https://www.transparency.org/en/projects/whistleblowing-project>

⁴⁸ <https://www.handbook.fca.org.uk/>

weithdrefnau chwythu'r chwiban, dylai sefydliadau asesu a fyddai'r gweithdrefnau hyn yn addas ar gyfer y risgiau a nodwyd yn yr asesiad risg.

Mewn achosion lle nad yw'n ofynnol i sefydliadau gael prosesau chwythu'r chwiban ar waith ar gyfer twyll, neu lle nad yw'n ymddangos bod y gweithdrefnau presennol yn addas ar gyfer y risgiau a nodwyd yn yr asesiad risg, efallai y bydd sefydliadau am ystyried mesurau fel:

- Cael atebolrwydd lefel bwrdd i oruchwylio'r chwythu'r chwiban.
- Goruchwylio diwylliant lle mae gweithwyr yn teimlo eu bod yn gallu mynegi pryderon.
- Ymgynghori ag undebau llafur a/neu gynrychiolwyr gweithwyr ynghylch cynnwys systemau ffurfiol ar gyfer derbyn pryderon a godwyd gan chwythwyr chwiban.
- Sicrhau bod sianeli adrodd ar gyfer chwythwyr chwiban yn annibynnol.
- Cyfeirio trefniadau chwythu'r chwiban mewnol ac allanol, megis rhai'r rheoleiddwyr perthnasol⁴⁹ ac, os yw'n briodol, undebau llafur.
- Hyfforddi staff i sicrhau eu bod yn ymwybodol o sut i gael mynediad at drefniadau chwythu'r chwiban a rheolwyr ar sut i ymateb pan godir pryderon chwythu'r chwiban.
- Ymchwilio ac ymateb i bryderon mewnol yn briodol ac yn amserol.
- Cynnal asesiadau risg erledigaeth a diogelu chwythwyr chwiban rhag erledigaeth posibl.
- Rhoi adborth i chwythwyr chwiban.
- Dysgu o'r materion a godwyd gan chwythwyr chwiban.
- Cadw systemau dan adolygiad, gan gynnwys, os yw'n briodol, asesiad allanol o'r trefniadau.

Mae rhagor o wybodaeth ar gael yn y Canllawiau chwythu'r Chwiban i Gyflogwyr a'r Cod Ymarfer⁵⁰. Mae'r elusen Protect yn darparu llinell gymorth gyfrinachol am ddim i chwythwyr chwiban a chefnogaeth i sefydliadau wrth ddatblygu eu gweithdrefnau chwythu'r chwiban.

3.6 Monitro ac adolygu

Mae'r sefydliad yn monitro ac yn adolygu ei weithdrefnau canfod ac atal twyll ac yn gwneud gwelliannau lle bo angen. Mae hyn yn cynnwys dysgu o ymchwiliadau a digwyddiadau chwythu'r chwiban ac adolygu gwybodaeth gan ei sector ei hun.

3.6.1 Monitro

Mae monitro'n cynnwys tair elfen: canfod twyll ac ymgais i dwyllo, ymchwiliadau a monitro effeithiolrwydd mesurau atal twyll.

⁴⁹ [Chwythu'r chwiban: rhestr o bobl a chyrrff rhagnodedig - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk)

⁵⁰ Cyhoeddiad Llywodraeth y DU : "Cyfarwyddyd chwythu'r chwiban i gyflogwyr a chod ymarfer" https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/41517/5/bis-15-200-whistleblowing-guidance-for-employers-and-code-of-practice.pdf

3.6.1.1 Canfod ymgais I dwyllo

Mae gan sefydliadau ddiddordeb mewn sicrhau eu bod yn defnyddio ystod o fesurau i ganfod twyll ac ymgais i dwyllo. Mae'n debygol y bydd gan sefydliadau perthnasol fesurau ar waith ar gyfer canfod twyll yn erbyn y sefydliad ond efallai y bydd angen iddynt ystyried sut y gellir ymestyn y rhain i dwyll y gellid eu bwriadu er budd y sefydliad neu ei gleientiaid. Efallai y bydd sefydliadau perthnasol yn dymuno ystyried y cwestiynau canlynol:

- Pa ddadansoddiad sy'n cael ei wneud (er enghraifft ar gaffael/taliadau/anfonebu)? Pa mor gyflym y tynnir sylw at anghysondebau ac i bwy?
- Pa brosesau sydd ar waith i ganfod mynediad heb awdurdod at ddata?
- Pa offer dadansoddi data sy'n cael eu defnyddio? A oes lle i ddefnyddio DA i adnabod twyll posibl?
- Pa anogaeth sydd yna i staff siarad am bryderon sy'n gysylltiedig â thwyll? Mae codi llais yn gynnar yn atal problemau moesegol bach rhag troi'n drosedd.
- Beth yw gweithdrefnau chwythu'r chwiban y sefydliad? Ydyn nhw'n cael eu cyfathrebu'n glir â staff a phobl eraill cysylltiedig? Pa gamau sy'n cael eu cymryd ar ôl chwythu'r chwiban? A yw staff neu bersonau cysylltiedig eraill yn cael eu cyfeirio at safleoedd chwythu'r chwiban allanol?
- A oes aelod o staff enwebedig sy'n gyfrifol am gasglu a gwirio gwybodaeth reoli am dwyll a amheuir a thynnu sylw at y bwrdd?

3.6.1.2 Ymchwilio i amheuaeth o dwyll

Mae'n debygol y bydd gan sefydliadau perthnasol drefniadau ar waith ar gyfer ymchwilio i ymgais i dwyllo yn erbyn y sefydliad ond efallai y bydd angen iddynt eu hymestyn i dalu am dwyll y bwriedir iddynt fod o fudd i'r sefydliad neu i'w gleientiaid. Efallai y bydd sefydliadau perthnasol yn dymuno ystyried y cwestiynau canlynol:

- Pa ffactorau fyddai'n sbarduno ymchwiliad?
- Pwy sy'n awdurdodi'r ymchwiliadau? A yw penderfyniadau i ymchwilio wedi'u dogfennu?
- Pa ffactorau sy'n penderfynu a yw'r ymchwiliad yn un mewnlol neu a yw ymchwilydd allanol yn cael ei benodi?
- Pa drefniadau sydd ar waith i sicrhau bod ymchwiliadau mewnlol yn annibynnol?
- Beth yw'r trefniadau ar gyfer adrodd am ganlyniadau ymchwiliadau i'r bwrdd?
- Sut mae canlyniadau unrhyw ymchwiliadau yn cael eu cyfleu drwy'r sefydliad?
- Pa drefniadau sydd ar waith ar gyfer dysgu o ymchwiliadau?

Dylai ymchwiliadau fod yn annibynnol, yn glir am eu cleient mewnlol a'u pwrpas, eu hadnoddau'n briodol, eu grymuso a'u cipio (gan gynnwys trwy gyngor cyfreithiol), ac yn cydymffurfio'n gyfreithiol. Dylai ymchwiliadau geisio bod yn deg i bob parti. Mae

ffynonellau gwybodaeth defnyddiol yn cynnwys y Canllaw Ymarferwyr Byd-eang ar gyfer Ymchwiliadau⁵¹.

3.6.1.3 Monitro mesurau atal twyll

Gallai monitro mesurau atal twyll gynnwys:

- Monitro rheolaethau ariannol.
- Casglu data ar faint o staff sydd wedi mynychu cyrsiau hyfforddi atal twyll ac unrhyw ganlyniadau profion, os yw'n berthnasol.
- Monitro diweddariadau i weithdrefnau (er enghraifft, gweithdrefnau diwydrwydd dyladwy).
- Monitro diweddariadau i gymalau cytundebol ar gyfer personau cysylltiedig.

3.6.2 Adolygiad

Bydd natur y risgiau sy'n wynebu sefydliad yn newid ac yn esblygu dros amser. Gall hyn fod o ganlyniad naturiol i ddatblygiadau allanol, methiant i atal twyll gan berson cysylltiedig, neu o ganlyniad i newidiadau yng ngweithgareddau'r sefydliad. Felly bydd angen i'r sefydliad addasu ei weithdrefnau canfod ac atal twyll mewn ymateb i'r newidiadau yn y risgiau y mae'n eu hwynebu. Mae amllder yr adolygiad yn fater i'r sefydliad perthnasol, ond fel arfer cynhelir asesiadau risg ar gyfnodau cyson (yn flynyddol neu bob dwy flynedd). Dylai sefydliadau perthnasol hefyd ystyried a ddylai ffactorau allanol amrywiol sbarduno adolygiad cynharach neu adolygiad rhannol.

Efallai y bydd sefydliad am i'w adolygiad gael ei gynnal gan barti allanol neu gall ddewis cynnal ei adolygiad yn fewnol.

Gall sefydliadau perthnasol adolygu eu gweithdrefnau canfod ac atal twyll drwy:

- Gofyn am adborth mewnol gan aelodau staff.
- Adolygu dadansoddiad canfod twyll.
- Archwilio unrhyw ymchwiliadau neu achosion chwythu'r chwiban perthnasol a'r camau dilynol a gymerwyd.
- Archwilio gweithdrefnau atal troseddau ariannol eraill.
- Cynnal adolygiad cyfnodol ffurfiol gyda chanfyddiadau wedi'u dogfennu.
- Gweithio gyda sefydliadau eraill, fel cyrff masnach neu sefydliadau eraill sy'n wynebu risgiau tebyg.
- Dilyn cyngor gan sefydliadau proffesiynol (er enghraifft, cyrff cyfrifeg neu gyfreithiol).
- Archwilio unrhyw erlyniadau perthnasol neu gytundebau erlyn gohiriedig.
- Casglu a gwirio gwybodaeth reoli ar effeithiolrwydd y mesurau atal twyll a thynnu sylw at y bwrdd.

---

⁵¹ Global Investigations Review: "The Practitioner's Guide to Global Investigations", <https://globalinvestigationsreview.com/guide/the-practitioners-guide-global-investigations/2021>

Nid yw hon yn rhestr gynhwysfawr, a disgwylir y bydd sefydliadau'n dewis y dull sy'n fwyaf addas i'w hanghenion. Gall sefydliadau perthnasol newid eu proses adolygu yng ngoleuni datblygiadau. Er enghraifft, efallai y bydd angen i sefydliad fabwysiadu dull mwy ffurfiol a manwl o adolygu ei weithdrefnau canfod ac atal twyll yn dilyn gweithgarwch troseddol gan bersonau sy'n gysylltiedig ag ef.

Fel y soniwyd, gall sefydliadau perthnasol roi gweithdrefnau penodol ar waith yn ystod sefyllfaoedd brys. Unwaith y bydd busnes fel arfer wedi aildechrau, dylai'r sefydliad adolygu effeithiolrwydd y mesurau atal twyll yn ystod y cyfnod argyfwng.

Pennod 4: Rhyngweithio a gorgffwrdd rhwng cyfundrefnau deddfwriaethol a rheoleiddiol

Fel y trafodwyd ym mhennod 3, efallai y bydd gorgyffwrdd â chyfundrefnau deddfwriaethol a rheoleiddiol presennol. Mae'r bennod hon yn rhoi ychydig o ddarluniau.

4.1 Gorgyffwrdd â'r drosedd o fethu ag atal hwyluso osgoi talu treth yn y DU a thramor

Fel y nodir yn Atodlen 13 o'r Ddeddf a 2.1 o'r canllawiau hyn, un o'r troseddau twyll sylfaenol sydd wedi'u cynnwys yng nghwmpas y methiant i atal trosedd twyll yw'r drosedd cyfraith gyffredin o "dwylo'r refeniw cyhoeddus".

Mae dwylo'r refeniw cyhoeddus hefyd yn un o'r troseddau sylfaenol a ddelir gan y drosedd o fethu ag atal hwyluso osgoi talu treth yn Neddf Cyllid Troseddol 2017⁵².

Gall dwylo gynnwys unrhyw fath o ymddygiad twyllodrus sy'n dargyfeirio arian o'r refeniw cyhoeddus neu'n amddifadu refeniw arian y mae ganddo'r hawl iddo. Mae ymddygiad twyllodrus yn golygu ymddygiad bwriadol gan y diffynnydd i ragfarn, neu gymryd y risg o ragfarnu, hawl y refeniw i'r dreth. Gall gynnwys gweithredoedd anonest a hepgoriadau anonest i weithredu yn ôl yr angen. Mae'r drosedd o dwylo'r refeniw cyhoeddus yn cwmpasu'r holl refeniw cyhoeddus gan gynnwys yr holl drethi a tholldaliadau a godir gan CThEF. Mae hyn yn cynnwys treth incwm, TAW, toll daliadau, benthyciadau a grantiau.

Er bod y drosedd sylfaenol o dwylo'r refeniw cyhoeddus a'r elfennau ynddo yn aros yr un fath am fethiant i atal troseddau, mae'r gorgyffwrdd wedi'i gyfyngu i'r graddau hynny yn unig.

Mae'r drosedd o fethu â hwyluso osgoi talu treth wedi'i chynllunio i atal person sy'n gysylltiedig â chorff perthnasol rhag hwyluso osgoi talu treth yn droseddol, a bydd hyn yn wir a yw'r dreth sy'n cael ei osgoi yn ddyledus yn y DU neu mewn gwlad dramor. Dylid nodi bod y drosedd hon yn berthnasol i gyrrff perthnasol o bob maint.

---

⁵² Deddf Cyllid Troseddol 2017: [Deddf Cyllid Troseddol 2017 \(legislation.gov.uk\)](https://legislation.gov.uk). Canllawiau ar y drosedd gorfforaethol o fethu ag atal hwyluso troseddol osgoi talu treth: [Troseddau corfforaethol am fethu ag atal osgoi talu treth rhag digwydd - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk).

Mae'r drosedd o fethu ag atal twyll (yn y cyd-destun hwn) yn ymwneud â methu ag atal person cysylltiedig rhag cyflawni'r drosedd o dwyllo'r refeniw cyhoeddus⁵³ gyda'r bwriad o fod o fudd i'r corff perthnasol neu ei gleientiaid.

Mae'r drosedd o fethu ag atal twyll yn cwmpasu cwmpas ehangach o ran pwy all gyflawni'r drosedd o dwyllo refeniw cyhoeddus. Felly, dylai sefydliadau perthnasol fod yn ymwybodol efallai na fydd y gweithdrefnau y maent wedi'u rhoi ar waith i atal hwyluso troseddol osgoi talu treth yn ddigonol, ar eu pennau eu hunain, i fod yn gymwys fel gweithdrefnau rhesymol ar gyfer y drosedd o fethu ag atal twyll. Dylai sefydliadau perthnasol adolygu eu gweithdrefnau a sicrhau bod mesurau ataliol rhesymol ar waith yn y DU a thramor i fynd i'r afael yn benodol â'r risgiau y gallai eu sefydliad fod yn fuddiolwr, neu'n fuddiolwr bwriadol, o dwyllo'r refeniw cyhoeddus a gyflawnir gan unrhyw berson cysylltiedig.

Mewn achosion lle gallai sefydliad fod yn agored i gael ei gyhuddo am y ddwy drosedd, mater i erlynwyr fyddai penderfynu a ddylid erlyn y sefydliad am fethu ag atal osgoi talu treth, methu ag atal twyll, neu'r ddau os yw'r prawf tystiolaeth wedi'i fodloni ac a yw er budd y cyhoedd i wneud hynny.

4.2 Rhyngweithio â gofynion archwilio

Mae adran 475 o Ddeddf Cwmnïau 2006 yn ei gwneud yn ofynnol i gwmnïau gael eu harchwilio oni bai eu bod wedi'u heithrio o dan adrannau 477-479 neu 480-481⁵⁴. Nid yw cwmnïau sy'n dod o fewn cwmpas y drosedd o fethu ag atal twyll wedi'u heithrio ac felly yn gyffredinol mae'n ofynnol iddynt gael archwiliad⁵⁵.

Yn 2021, diweddarodd y Cyngor Adrodd Ariannol ei safon archwilio yn y DU ar gyfrifoldebau archwilwyr sy'n ymwneud â thwyll (ISA (DU) 240).⁵⁶ Fel rhan o archwiliad, cyfrifoldeb yr archwilydd yw nodi ac asesu'r risg o gamddatganiad materol (oherwydd camgymeriad neu dwyll) yn natganiadau ariannol y sefydliad.

Nid oes angen archwiliadau ac nid ydynt wedi'u cynllunio i nodi pob twyll ac nid yw darparu amddiffyniad 'gweithdrefnau rhesymol' yn ddiben (neu'n sgil-gynnyrch) archwiliad. Mae'n dilyn na all archwiliad ar ei ben ei hun fod yn amddiffyniad digonol yn erbyn cyhuddiad o fethu ag atal twyll. **Felly ni ddylai rheolwyr a'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu**

---

⁵³ Mae'n golygu refeniw cyhoeddus yn y Deyrnas Unedig.

⁵⁴ Mae'r ddolen hon yn nodi pa gwmnïau yn y DU a allai fod wedi'u heithrio a pha gwmnïau y mae'n rhaid iddynt gael archwiliad beth bynnag eu maint: [Eithriad archwilio ar gyfer cwmnïau cyfyngedig preifat - GOV.UK \(www.gov.uk\)](http://www.gov.uk)

⁵⁵ Efallai y bydd endidau sydd wedi'u heithrio rhag cael archwiliad sy'n dal i fod o fewn cwmpas y drosedd, er enghraifft oherwydd bod gennych riant cymwys (fel y'i disgrifir yn 2.1) neu, ar gyfer cwmnïau sydd wedi'u lleoli dramor, trwy fodloni gofynion lleol (nad ydynt yn y DU).

⁵⁶ ISA (DU) 240 (Diwygiwyd Mai 2021) - Cyfrifoldebau'r Archwilydd mewn perthynas â Thwyll mewn ISA Archwilio Datganiadau Ariannol [\(DU\) 240 Revised Mai 2021 \(frc.org.uk\)](http://www.frc.org.uk)

ddibynnu ar yr archwiliad yn unig i roi sicrwydd iddynt am briodoldeb eu rheolaethau atal a chanfod twyll yng nghyd-destun methiant i atal twyll.

Serch hynny, gall y broses archwilio fod yn ddefnyddiol i'r sefydliad wrth nodi rhai risgiau posibl o dwyll. Er enghraifft, mae archwilwyr yn cynnal trafodaethau ynghylch risgiau perthnasol sy'n gysylltiedig â thwyll gyda rheolwyr⁵⁷.

Gan fod rhai sefydliadau'r sector cyhoeddus (fel ymddiriedolaethau'r GIG neu awdurdodau lleol corfforedig) yng nghwmpas y drosedd, efallai y bydd y sefydliadau hyn yn ei chael yn ddefnyddiol ymgynghori â phapurau perthnasol gan y Swyddfa Archwilio Genedlaethol⁵⁸.

4.3 Rhyngweithio â Chod Llywodraethu Corfforaethol y DU

O dan God Llywodraethu Corfforaethol y DU, mae disgwyl i fyrddau cwmnïau rhestredig premiwm gynnal asesiad cadarn o risgiau datblygol a phrif risgiau'r cwmni ac adrodd ar y gwaith hwnnw. Mae hefyd yn disgwyl i'r cwmnïau hyn adolygu a monitro'r holl reolaethau materol (gan gynnwys rheolaethau ariannol, gweithredol a chydymffurfiaeth). Bydd diwygiadau 2024 i'r Cod yn rhagnodi y dylai'r cwmnïau hyn nodi a yw'r rheolaethau hynny y mae'r bwrdd wedi cytuno arnynt yn berthnasol wedi bod yn effeithiol fel ar ddyddiad y fantolen. Mae'r adolygiad hwn yn effeithiol ar gyfer adrodd blynyddoedd sy'n dechrau ar neu ar ôl 1 Ionawr 2026.

Pan fo'r prif risgiau a rheolaethau a adroddir arnynt o dan y Cod yn ymwneud â risgiau twyll a nodwyd yn yr asesiad risg am y drosedd o fethu ag atal twyll, nid oes angen dyblygu'r gwaith hwnnw. Fodd bynnag, yn ymarferol, efallai na fyddant yn cwmpasu'r holl fesurau atal twyll y dylid eu hystyried at ddibenion y drosedd. Yn fyr, gall cydymffurfio â'r Cod gyfrannu at amddiffyniad sefydliad o "weithdrefnau rhesymol" yng nghyd-destun y drosedd, ond nid yw'n ddigonol, ar ei ben ei hun, i ffurfio'r amddiffyniad hwnnw.

---

⁵⁷ Mae ISA (DU) 240, paragraff 22-1, yn ei gwneud yn ofynnol i'r archwilydd drafod gyda'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu risgiau twyll yn yr endid, gan gynnwys y rhai sy'n benodol i sector busnes yr endid, a pharagraff 43, yn ei gwneud yn ofynnol: "Rhaid i'r archwilydd cyhoeddus gyfathrebu, oni bai ei fod wedi'i wahardd gan y gyfraith neu reoliad, gyda'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu unrhyw faterion eraill sy'n ymwneud â thwyll sydd, ym marn yr archwilydd, yn berthnasol i'w cyfrifoldebau. Wrth wneud hynny, bydd yr archwilydd yn ystyried y materion, os o gwbl, i gyfathrebu ynghylch proses y rheolwyr ar gyfer nodi ac ymateb i risgiau twyll yn yr endid ac asesiad yr archwilydd o risgiau camddatganiad perthnasol oherwydd twyll."

⁵⁸ Er enghraifft: Adroddiad NAO "Mynd i'r afael â thwyll a llygredd yn erbyn llywodraeth", Mawrth 2023: [Mynd i'r afael â thwyll a llygredd yn erbyn y llywodraeth - Adroddiad y Swyddfa Archwilio Genedlaethol \(NAO\)](#)

Pennod 5: Rhestr termau

Ystyr 'y Ddeddf' yw Deddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023.

'Asiant': mae'r term 'asiant' yn cael ei lywodraethu gan gyfraith ddomestig ac fel arfer mae'n cynnwys unrhyw un sydd â'r awdurdod i ymrwymo i contractau ar ran yr endid.

Ystyr **"person cysylltiedig"** neu **'gydymaith'** (adran 199(7)) yw person sy'n gyflogai neu'n asiant i'r corff perthnasol, neu'n berson sydd fel arall yn cyflawni gwasanaethau ar gyfer neu ar ran y corff. Gall is-gwmni o'r corff perthnasol hefyd fod yn berson cysylltiedig, os yw'n gweithredu'n gorfforaethol. Fodd bynnag, nid yw cyflogai unigol is-gwmni yn berson cysylltiedig i'r rhiant-sefydliad oni bai ei fod yn cyflawni twyll sy'n bwriadu bod o fudd i'r rhiant-sefydliad (adran 199(8)).

Ystyr trosedd **'twyll sylfaenol'** yw trosedd twyll a restrir yn Atodlen 13 o Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023 neu gynorthwyo, annog, cwnsela neu gaffael cyflawni trosedd yn Atodlen 13 o'r Ddeddf.

Ystyr **"Corfforedig" ("Incorporated")** yw corfforedig mewn unrhyw fodd (adran 199(13)), gan gynnwys trwy:

- Deddf Cwmnïau 2006
- Siarter Frenhinol
- Statud (er enghraifft Ymddiriedolaethau'r GIG)
- Deddf Partneriaethau Atebolwydd Cyfyngedig 2000
- Deddf Cymdeithasau Cydweithredol a Chymdeithasau Budd Cymunedol 2014
- Sefydliadau sydd wedi'u hymgorffori dramor.

Ystyr **"sefydliad mawr" ("large organisation")** yw corff corfforedig neu bartneriaeth sy'n bodloni'r meini prawf yn adran 201 o Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023.

Ystyr **'y drosedd'** yw'r drosedd gorfforaethol o fethu ag atal twyll fel y nodir yn Neddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023.

'Person y mae'r partner yn darparu gwasanaethau iddo ar gyfer neu ar ran y corff perthnasol'. Mewn cyd-destun masnachol, bydd hyn yn aml yn gleient i'r corff perthnasol, fodd bynnag, mewn cyd-destun anfasnachol, gall olygu unrhyw berson sy'n derbyn gwasanaethau, er enghraifft, claf neu denant (yn achos awdurdod lleol). Er symlrwydd, rydym yn defnyddio'r term "cleient" yn y ddogfen hon, ni waeth a oes contract masnachol. Ni ddefnyddir y term "cleient" yn y ddeddfwriaeth.

Ystyr **"corff perthnasol" ("relevant body")** yw sefydliad mawr sydd o fewn cwmpas y drosedd o dan adran 199(1). O dan amgylchiadau penodol adran 199(2), caiff corff

perthnasol nad yw'n bodloni'r meini prawf i'w hystyried yn sefydliad mawr (adran 201) gyflawni'r drosedd gorfforaethol, cyn belled â bod ganddo riant-ymgymeriad sy'n bodloni'r meini prawf yn adran 202. Defnyddir y term "sefydliad perthnasol" yn gyfnewidiol â "chorff perthnasol" yn y canllawiau.

Mae **'risgiau gweddilliol'** yn golygu'r risgiau sy'n parhau unwaith y bydd y mesurau yn y cynllun atal twyll ar waith.

'Gwasanaethau'. Nid yw'r term 'gwasanaethau' yn cynnwys nwyddau.

'Uwch Reolwr'. Pan fo'r canllawiau'n cyfeirio at atebolrwydd sy'n codi yn rhinwedd Deddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023, mae'r diffiniad o uwch reolwr yn y Ddeddf (adran 196(4)) yn gymwys. At ddibenion gweddill y canllawiau, bydd pwy sy'n uwch reolwr yn dibynnu ar gyd-destun ac, er y gallai'r diffiniad yn y Ddeddf fod yn ddefnyddiol, i gorff rheoledig, gall yr ystyr a ddefnyddir gan reoleiddwyr fod yn fwy priodol (er enghraifft, y diffiniad a ddefnyddir yn Uwch Drefn Reoli'r FCA).

'Is-gwmni'. Diffinnir y term 'is-gwmni' yn Neddf Cwmnïau 2006 rhan 38, adran 1159.

Atodiad 1: Crynodeb o'r drosedd

Fel y nodir yn adrannau 199(1)(a) a (b), adran 199(2) ac adran 199(8), gellir cyflawni'r drosedd o fethu ag atal twyll mewn nifer o wahanol ffyrdd. Mae'r tabl isod yn nodi pob senario o ran pwy sy'n cyflawni'r twyll sylfaenol, pwy sydd i fod i elwa, a phwy y gellid eu herlyn am fethu ag atal y twyll sylfaenol.

Mae'r drosedd yn ymestyn ar draws y DU (cyfeiriwch at 2.2) ac o dan amgylchiadau penodol, mae ganddo gyrhaeddiad all-awdurdodol (cyfeiriwch at 2.5).

Pwy sy'n cyflawni'r twyll sylfaenol? ⁵⁹	Pwy sydd i fod i elwa?	Pwy allai gael eu herlyn am fethu ag atal y twyll sylfaenol?	Cyfeiriad cyfreithiol
Person cysylltiedig	Y sefydliad perthnasol.	Y sefydliad perthnasol.	199(1)(a)
	Cleientiaid y sefydliad perthnasol, y mae'r person cysylltiedig yn darparu gwasanaethau iddynt ar gyfer neu ar ran y sefydliad perthnasol.	Y sefydliad perthnasol, ac eithrio pan fo'n ddioddefwr neu'n ddioddefwr arfaethedig y twyll sylfaenol (adran 199(3)).	199(1)(b)
	Cleientiaid y sefydliad perthnasol, lle mae'r person cysylltiedig yn darparu gwasanaethau i is-gwmnïau'r ⁶⁰ cleientiaid hynny ar gyfer neu ar ran y sefydliad perthnasol.		199(1)(b)
Cyflogai is-gwmni sy'n rhan o riant-sefydliad mwy.	Yr is-gwmni.	Yr is-gwmni.	199(2)
	Y riant-sefydliad.	Y riant-sefydliad.	199(8)

⁵⁹ Trwy "dwyll sylfaenol", rydym yn golygu un o'r twyllau a nodir yn Atodlen 13 y Ddeddf, neu gynorthwyo, annog, cwnsela, neu gaffael comisiwn un o'r twyllau hyn.

⁶⁰ Diffinnir y term is-gwmni yn Neddf Cwmnïau 2006 rhan 38, adran 1159. Cyfeiriwch at y Rhestr Termau am fwy o fanylion.

Ym mhob achos sy'n cyfeirio at adran 199(1), cyflawnir y twyll sylfaenol gan "berson cysylltiedig", er enghraifft, cyflogai i'r sefydliad perthnasol, asiant, is-gwmni (gweithredu'n gorfforaethol) neu unrhyw berson arall sy'n darparu gwasanaethau ar gyfer neu ar ran y sefydliad perthnasol, ni waeth a yw'r person cysylltiedig o dan gontract ai peidio (adran 199(9)). Mae'r drosedd ond yn berthnasol pan fydd y person cysylltiedig yn cyflawni'r twyll wrth weithredu yn ei swyddogaeth fel person cysylltiedig neu os yw cyflogai'r is-gwmni yn cyflawni'r twyll wrth weithredu yn ei swyddogaeth fel cyflogai.